

Analiza procesa „odljeva mozgova“ u Republici Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na nove članice EU

Bulat, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:391698>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**Analiza procesa „odljeva mozgova“ u Republici
Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na nove članice
EU**

Mentor:

Doc.dr.sc. Maja Mihaljević Kosor

Student:

Antonija Bulat

Split, kolovoz, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Definicija problema	3
1.2. Ciljevi rada	4
1.3. Metode rada	4
1.4. Struktura (sadržaj) rada.....	4
2. „ODLJEV MOZGOVA“	5
2.1. Pojmovno određenje.....	5
2.2. Potisni faktori (push factors)	6
2.3. Faktori privlačenja (pull factors).....	7
3. „ODLJEV MOZGOVA“ U RH	8
3.1. Povijest migracija u RH.....	8
3.2. Migracije u brojkama	9
3.3. Tko su emigranti RH i zašto odlaze?	12
3.4. „Odljev mozgova“ u RH kroz vrijeme	16
4. FAKTORI ZNAČAJNI ZA POLOŽAJ MLADIH U HRVATSKOJ...	19
4.1. Obrazovanje	19
4.2. Nezaposlenost	20
5. ISELJAVANJE IZ RH NAKON PRISTUPANJA EU	22
5.1. Statistički uvid u emigracije nakon pristupa EU.....	22
5.2. Posljedice suvremenog iseljavanja u RH.....	24
6. USPOREDBA PROCESA „ODLJEVA MOZGOVA“ U RH I NOVIM ČLANICAMA EU	27
7. KAKVA JE BUDUĆNOST RH?	33
8. ZAKLJUČAK	34
LITERATURA	36
POPIS TABLICA	41
POPIS GRAFIKONA	41
POPIS SLIKA	41
SAŽETAK	42
SUMMARY	43

1. UVOD

1.1. Definicija problema

„Odljev mozгова“ u Republici Hrvatskoj vrlo je aktualna tema posljednjih nekoliko godina, te je Hrvatska tradicionalno zemlja emigracije. Ističu se tri glavna emigracijska vala, prvi od 1951. godine do 1971. godine kada Hrvatska bilježi visoku stopu vanjskih migracija ponajviše u Njemačku. Zatim uslijed nesigurnih društveno-političkih okolnosti te ratnih zbivanja dolazi do drugog vala 1990-ih godina. U najnovijem razdoblju, odnosno ulaskom Hrvatske u EU dolazi do naglog porasta broja iseljenika a ponajviše mlade obrazovane radne snage te je izražen trend „odljeva mozгова“. Ističe se sve veće iseljavanje mladih u svrhu potrage za „poboljšanjem kvalitete života“, odnosno iseljavanje u cilju dobivanja poslovnih prilika i pronalaska kvalitetne poslovne okoline koja im u RH nedostaje. Demografska situacija Republike Hrvatske godinama se pogoršava te zabrinjavaju razni podatci vezani za nezaposlenost visokoobrazovanih, njihovo nezadovoljstvo stanjem u državi i slično. Naime prema istraživanju IDIZ-a iz 2013. 25,9% mladih željelo je zauvijek otići iz zemlje, što pokazuje razinu nezadovoljstva koja vlada među mladima.¹ Ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju došlo je do suočavanja s izazovima europskih politika u vidu načela otvorenosti tržišta te mogućnosti kretanja radne snage unutar Unije. Republika Hrvatska pokleknula je upravo pred tim izazovom te nije uspjela zadržati kvalificiranu radnu snagu koja je potražila bolje uvjete u zemljama EU. Naime od ulaska u EU broj iseljenika značajno se povećava, a naročito visokoobrazovanih. Podatci pokazuju da je samo u razdoblju od četiri godine članstva u EU (od 2013.-2017. godine) broj iseljenika sa završenim fakultetom narastao za alarmantnih 30 000.² Hrvatska, zajedno sa ostalim zemljama Srednje i Istočne Europe, prolazi kroz intenzivan proces „odljeva mozгова“ naglašen ulaskom u EU a usmjeren ka razvijenim zemljama Zapadne Europe. Intenzitet procesa razlikuje se od države do države, no posljedice „odljeva mozгова“ su prisutne u svim državama.³

¹ Potočnik D. i Adamović M. (2018.): „Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske“, FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Zagreb, str.-5.-8.

² Jutarnji list (2018.): Potvrđene najcrnje slutnje: Stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozгова[Internet], raspoloživo na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevu-mozгова-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650>, posjećeno 10.08.2020.

³ Atoyan R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A., Mehrez G., Qu H., Raei F., Rhee A., Zakharova D. (2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 8. – 13.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog završnog rada je istražiti zabrinjavajući trend „odljeva mozgova“ u RH koji je kao tema prisutan i istraživani godinama unazad. Također cilj je i istaknuti sve faktore koji utječu na stvaranje ovoga procesa u državi kao i razne posljedice za državu i cjelokupno društvo. Istaknuti će se i važnost razumijevanja tko su iseljenici i na koji način ih država ipak može zadržati i na taj način ublažiti negativan trend iseljavanja visokoobrazovane radne snage. Naposljetku, istaknuti će se položaj Republike Hrvatske u odnosu na ostale zemlje koje su novije članice EU, te se kao i RH bore sa svim izazovima članstva u Europskoj uniji i njegovog utjecaja na „odljev mozgova“. Prikazana će biti i kratka projekcija o mogućoj budućnosti RH.

1.3. Metode rada

Metodologija rada može biti objašnjena kao „znanost koja je svojstvena svim znanstvenim područjima, poljima, granama i znanstvenim disciplinama“⁴, što dovodi do cjelokupne analize i interpretacije rezultata istraživanja. U ovom završnom radu koristi se induktivna i deduktivna metoda, metoda deskripcije, metoda analize te metoda kompilacije.

1.4. Struktura (sadržaj) rada

Ovaj završni rad sastoji se od sedam velikih dijelova. Prvi dio je uvodan, te je predstavljena definicija problema kao i ciljevi, metode i struktura samog rada. Drugi dio odnosi se na „odljev mozgova“ općenito. Predstavljeno je pojmovno određenje procesa te privlačni i potisni faktori „odljeva mozgova“. U trećem dijelu istražuje se proces „odljeva mozgova“ u Republici Hrvatskoj. Odnosno, prikazuju se migracije kroz povijest u RH, zatim migracije u brojaka tj. statistički podatci vezani za migracije u RH. U trećem dijelu zatim slijedi istraživanje o karakteristikama emigranata RH te razloga njihovog odlaska a naposljetku kronološki se prikazuje kretanje procesa „odljeva mozgova“ kroz vrijeme u RH. U četvrtom dijelu prikazuju se faktori koji utječu na položaj mladih u RH, odnosno obrazovanje i nezaposlenost. Peti dio prikazuje iseljavanje iz države nakon pristupanja EU te sve posljedice takvih emigracija. Šesti dio odnosi se na komparaciju procesa „odljeva mozgova“ u RH u odnosu na zemlje koje su novije članice EU, odnosno zemlje Srednje i Istočne Europe. Sedmi dio će se zatim kratko referirati na moguću budućnost RH u okviru njenih demografskih kretanja. Posljednji, osmi

⁴ Zelenika, R. (2007): Klasifikacija znanosti u fokusu metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka., str. 330.

dio, odnosi se na zaključak završnog rada, a naposljetku predstavljen je i popis literature te sažetak sa ključnim riječima na hrvatskom i engleskom jeziku kao i popis grafičkih prikaza.

2. „ODLJEV MOZGOVA“

2.1. Pojmovno određenje

Pojam „odljev mozгова“ javlja se u vrijeme iseljavanja britanskih znanstvenika u Sjevernu Ameriku 60-tih godina 20. stoljeća. „Brain drain“ odnosno pojam „odljeva mozgovа“ objašnjavamo kao kretanje ljudskog kapitala u kojem je tijek ekspertize prevladavajuće jednosmjernan.⁵ Ljudskim kapitalom nazivaju se visokoobrazovani stručnjaci, umjetnici, znanstvenici te intelektualci koji predstavljaju nositelje gospodarskog i društvenog razvoja svake zemlje. Vrlo važan su segment i koncepta intelektualnog kapitala. Potrebno je razumijevanje važnosti visokoobrazovane radne snage, pogotovo od strane zemalja u razvoju, te shodno tome i ulaganje u razvoj navedenog ljudskog kapitala koji će svojim znanjem moći pridonijeti razvoju države. Ulaganje se vrši putem stipendija, ulaganja u njihovo profesionalno usavršavanje te slično. No vrlo često to nije slučaj te dolazi do pojave napuštanja zemlje od strane vrhunskih stručnjaka odnosno njihovog odlaska u inozemstvo koje dovodi do „brain gain-a“ odnosno dobitka za zemlju u koju odlaze. Potrebno je i razlikovanje „brain drain-a“ te „brain waste-a“. Proces „brain drain“ kao što je već napomenuto predstavlja vanjsku migraciju odnosno odlazak znanstvenika u inozemstvo. S druge strane, „brain waste“ označava unutarnju profesionalnu migraciju odnosno napuštanje znanosti i odlazak u druge djelatnosti unutar zemlje.⁶ Obje pojave imaju štetne posljedice za države u kojima se pojavljuju no u ovom radu istražuje se oblik vanjske migracije (tj. „Odljev mozgovа“) koji je u Republici Hrvatskoj vrlo aktualna tema.

Razlikuje se također pojam „odljeva mozgovа“, kao nezadovoljstva visokoobrazovanih stručnjaka životom u zemlji koju napuštaju, od pojma akademske mobilnosti. Razlika je zapravo u trajanju i svrsi. Prema definiciji „Međunarodna mobilnost odnosi se na boravak u inozemstvu radi određenog perioda studiranja(bilo da se radi o semestru, godini, ili cijelom studijskom programu koji vodi ka kvalifikaciji),dok se odljev mozgovа odnosi na trajni odlazak

⁵ Ienciu N., Ienciu I., (2015.) „Brain drain in Central and Eastern Europe: new insights on the role of public policy“, Southeast European and Black Sea Studies, sv. 15, br. 3., str. 283.

⁶ Relja R.,Reić Ercegovac I.,Čerenić V., (2015.), „Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: analiza stavova studenata iz splita (RH) i sarajeva (BIH)“, Andragoški glasnik: GlasiloHrvatskog andragoškog društva, sv. 19, br. 1-2, str. 4.

iz zemlje.⁷ Dakle akademska mobilnost prvenstveno je namijenjena studentima dok se pojam odljeva mozgova isključivo odnosi na visokokvalificirane stručnjake koji su nakon obrazovanja trajno odselili u inozemstvo.

2.2. Potisni faktori (push factors)

Postoje takozvani „push“ i „pull“ faktori koji utječu na migraciju. „Push“ faktori su skup čimbenika zbog kojih se osoba odlučuje na preseljenje, dok su „pull“ faktori oni koji privlače osobu da se nastani na određenom području.⁸ Istraživanja su pokazala kako postoji par najčešćih razloga i faktora prelaska prvenstveno iz slabije razvijenih u razvijene zemlje. To su: bolje mogućnosti za napredovanje u struci kao i općenito bolji uvjeti rada, razlike u visini dohotka te kvalitetniji društveni i bogatiji kulturni život (npr. veća količina slobodnog vremena).

Razlozi migracija visokoobrazovanih stručnjaka i znanstvenika, intelektualaca te umjetnika, odnosno „push“ faktori procesa „odljeva mozgova“, mogu se podijeliti u nekoliko skupina.⁹ Na prvom mjestu vrlo često prisutni su ekonomski razlozi. Oni se odnose na niske plaće navedenog ljudskog kapitala, probleme sa stambenim pitanjem, kao i općenito životni standard niži od očekivanog za visokoobrazovane subjekte. Kao ostali makroekonomski čimbenici koji se ističu su: negativan rast bruto domaćeg proizvoda, niska plaća s obzirom na kvalifikaciju kao i loša gospodarska situacija u zemlji. Kao sljedeća skupina ističu se i faktori obrazovnog karaktera kao što su: bolji uvjeti za znanstveno stvaralaštvo i djelovanje te općenito loš položaj znanosti i znanstvenika u državi. Važno je izdvojiti i izvan znanstvene razloge, odnosno one uže socijalne ili individualne ukorijenjenosti poput: obiteljskih razloga, loše atmosfere i sukoba na poslu, želje za životnom promjenom i slično.¹⁰ Naposljetku, potisni faktor koji nije istražen dovoljno a ima definitivan utjecaj na proces odljeva mozgova je korupcija u državi. Visokoobrazovani ljudski kapital preferirat će odlazak i preseljenje u zemlju gdje će se zaposliti zahvaljujući svojim kvalifikacijama, umjesto ostanka u zemlji gdje se zapošljavanje vrši na temelju rodbinske povezanosti, potplaćivanja i slično.¹¹ Jasno je dakle da će zemlje u kojima

⁷ H-ALTER (2012.): „Vodi li akademska mobilnost k odljevu mozgova?“, [Internet] raspoloživo na: <http://h-alter.org/vijesti/vodi-li-akademska-mobilnost-k-odljevu-mozgova>, posjećeno 10.08.2020.

⁸ JERIĆ M., (2019.), „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadertina*, Sveučilište u Zadru, Zadar, str. 26.

⁹ R. Relja, I. Reić Ercegovac i V. Čerenić, (2015.), „Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: analiza stavova studenata iz Splita (RH) i Sarajeva (BIH)“ *Andragoški glasnik* Vol. 19, br. 1-2, Split, str. 5

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ariu A., Squicciarini P. (2013), „The Balance of Brains: Corruption and High Skilled Migration“, *Institut de Recherches Economiques et Sociales de l' Université catholique de Louvain, Discussion Paper*, str. 3-4

postoji visoka stopa korupcije svjedočiti konstantnoj migraciji kvalificiranih znanstvenika te time ugroziti gospodarsko stanje svoje zemlje.

Ističe se tako razlika znanstvenih migracija u odnosu na migracije općeg tipa jer znanstvenike na migraciju potiče želja za napredovanjem u znanstvenom stvaralaštvu te ispunjavanje profesionalnih očekivanja i želja dok su migracije općeg tipa motivirane motivima poput sigurnosti, slobode, materijalnog prosperiteta itd.¹²

2.3. Faktori privlačenja (pull factors)

Općenito govoreći glavni i najveći faktor privlačenja visokoobrazovanog ljudskog kapitala u zemlje odredišta „odljeva mozgova“ je prilika. Prilika koja se odnosi na bolje i poželjnije uvjete za rad, život, napredovanje, usavršavanje, edukaciju i slično. Zemlje koje privlače ljudski kapital razlikuju se upravo po prilikama od zemalja iz kojih taj isti ljudski kapital odlazi. To su dakle zemlje koje nude više prilika za visoko kvalificiranu radnu snagu.

Više plaće, pristup naprednoj i boljoj tehnologiji, viši standardi života te time i kvalitetniji život pojedinca, te stabilnija politička situacija zemlje su sve faktori privlačenja visokoobrazovanog stanovništva u druge zemlje. Zemlje iz kojih ovaj ljudski kapital odlazi su zemlje u gubitku, nasuprot onih zemalja koji dolaskom visoko kvalificirane radne snage unaprjeđuju svoje gospodarsko i društveno stanje. Intelektualci se smatraju najskupljim raspoloživim dobrom, upravo zbog ulaganja u njihovo školovanje te profesionalno usavršavanje ali i zbog izgubljenih prilika njihovim odlaskom iz zemlje.¹³

Dakle djelovanjem potisnih odnosno privlačnih faktora intelektualci biraju različite zemlje odnosno područja za ispunjavanje svojih poslovnih aspiracija i ostvarivanje željenog životnog standarda. Procesom „odljeva mozgova“ zemlje trpe različite negativne posljedice tog procesa ili pak uživaju one pozitivne. Na temelju istraživanja pozitivni odnosno negativni učinci odljeva mozgova na regionalnoj razini mogu se objasniti podjelom na četiri tipa.¹⁴

¹² R. Relja, I. Reić Ercegovac i V. Čerenić, (2015), „Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: analiza stavova studenata iz Splita (RH) i Sarajeva (BIH)“ Andragoški glasnik Vol. 19, br. 1-2, Split, str. 5.

¹³ Dodani S.; E LaPorte R., (2005.) „Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?“, Journal of the royal society of medicine, sv. 98, Pittsburgh, , str. 487.

¹⁴ Cavallini S. ,Soldi R.,Matteo L.,Alina Utma M.,Errico B. (2018),“ Addressing brain drain: The local and regional dimension“, Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture,EU , str.-16.

- **Negativni učinci za regije iz kojih visokoobrazovani ljudski kapital odlazi**

To su posljedice na koje se fokusira najveći broj istraživanja. Odnose se na: smanjenje količine ljudskog kapitala, smanjenje mogućnosti za stvaranjem i korištenjem naprednih tehnologija, smanjenje ekonomskog rasta, reduciranost specijaliziranih znanja unutar promatranog područja i mnoge druge.¹⁵

- **Pozitivni učinci za regije u koje visokoobrazovani ljudski kapital dolazi**

Predstavljaju posljedice odnosno učinke koje priželjkuju sve regije/zemlje te upravo zbog njih, svojim djelovanjem i političkim sustavom, te regije/zemlje nastoje privući znanstvenike i intelektualce. Ovi učinci uključuju: ekonomski rast promatrane regije, povećanje inovacijskog potencijala, bolja pozicija i konkurentnost regije na tržištu...

- **Pozitivni učinci za regije iz kojih visokoobrazovani ljudski kapital odlazi**

Ovakve regije, iako najčešće povezivane sa negativnim učincima, mogu uživati i u određenim pozitivnim posljedicama procesa odljeva mozgova. To su: povratak iseljenih znanstvenika i intelektualaca, doznake, različiti investicijski poticaji...

- **Negativni učinci za cijeli sustav tj. i za regije u koje visokoobrazovani ljudski kapital dolazi te i one iz kojih odlazi**

Predstavlja situaciju poznatu kao „brain waste“. Javlja se kada visoko kvalificirana radna snaga odlazi iz regije u potrazi za boljim poslovnim prilikama no međutim, na temelju loših informacija o tržištu rada i potražnji na tržištu rada, biva nezaposlena i u regiji u koju preseli.¹⁶

3. ODLJEV MOZGOVA U RH

3.1. Povijest migracija u RH

Hrvatska je godinama unazad iseljenička zemlja te neslavno održava negativan trend odlaska visokoobrazovane radne snage. Čak četiri milijuna Hrvata živi van svoje zemlje te je rasprostranjeno diljem svijeta. Iseljavanje Hrvata može se podijeliti na nekoliko valova kroz godine. Prvi val iseljavanja dogodio se u 15. stoljeću prodorom Turaka koji je uzrokovao bijeg

¹⁵ Cavallini S.,Soldi R.,Matteo L.,Alina Utma M.,Errico B. (2018),“Addressing brain drain: The local and regional dimension“, Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture,EU , str.- 16.

¹⁶ Ibidem.

Hrvata u Italiju, Mađarsku, Austriju...¹⁷Pojavom migracije već u 15. stoljeću primjećuje se da je RH u okviru EU jedna od vodećih zemalja kada govorimo o dugotrajnosti iseljeničke tradicije.¹⁸ Drugi val iseljavanja javlja se pojavom bolesti vinove loze koja je natjerala tadašnje stanovništvo na migracije prema zemljama poput: Australije, Novog Zelanda, Latinske Amerike...Treći val iseljavanja dogodio se u međuratnom razdoblju dvaju svjetskih ratova kada stanovništvo Hrvatske bira destinacije za preseljenje poput Njemačke i Belgije. Pojava komunizma pokreće četvrti val prema zemljama Latinske Amerike. Slijedeći val javlja se u vrijeme Jugoslavije kada veliki broj stanovništva odlazi na privremeni rad kako bi novčano pripomogli svojim obiteljima. Šesti val označile su tzv. prisilne migracije kada je stanovništvo bježalo od ratnih sukoba te se iseljavalo u zemlje poput Austrije, Švicarske, SAD-a, Kanade, Novog Zelanda... Sedmi val započinje 2008. godine sa pojavom svjetske ekonomske krize. Posljednji val započeo je 2013. godine te nažalost traje sve do danas.¹⁹

3.2. Migracije u brojkama

Kao što je već navedeno u RH bilježimo migracije godinama unazad te one ne jenjavaju ni danas. Prema službenim podacima Hrvatskog državnog zavoda za statistiku, iz službenog priopćenja koji se odnosi na razdoblje od 2010. do 2019. godine vidljivo je da se iz Hrvatske u 2019. godini odselilo 40 148 osoba od čega je 80,8% hrvatskih državljana.²⁰Iz grafa napravljenog na temelju podataka prikupljenih iz Hrvatskog državnog zavoda za statistiku vidljiv je konstantan rast iseljavanja stanovništva iz RH u inozemstvo, s iznimkom 2018. godine. Nagli porast godinama primjećujemo u činjenici da je broj iseljenih iz Hrvatske od 2014. godine do 2019. godine narastao za gotovo 20 000 osoba, kako je vidljivo i na grafu. Porazna činjenica također jest podatak prema kojem je u razdoblju od 2013. do 2017. godine Hrvatsku napustilo 242 285 građana što je gotovo 6% ukupnog stanovništva RH.²¹ Važan pokazatelj stanja u Hrvatskoj je i prisutni negativni migracijski saldo. „Migracijski saldo jest razlika broja doseljenih i broja odseljenih danog područja ili države u određenom razdoblju. Ako je broj doseljenih veći od broja odseljenih, riječ je o pozitivnome migracijskom saldu,

¹⁷JERIĆ M., (2019.), „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadertina*, Sveučilište u Zadru, Zadar, str.- 22.

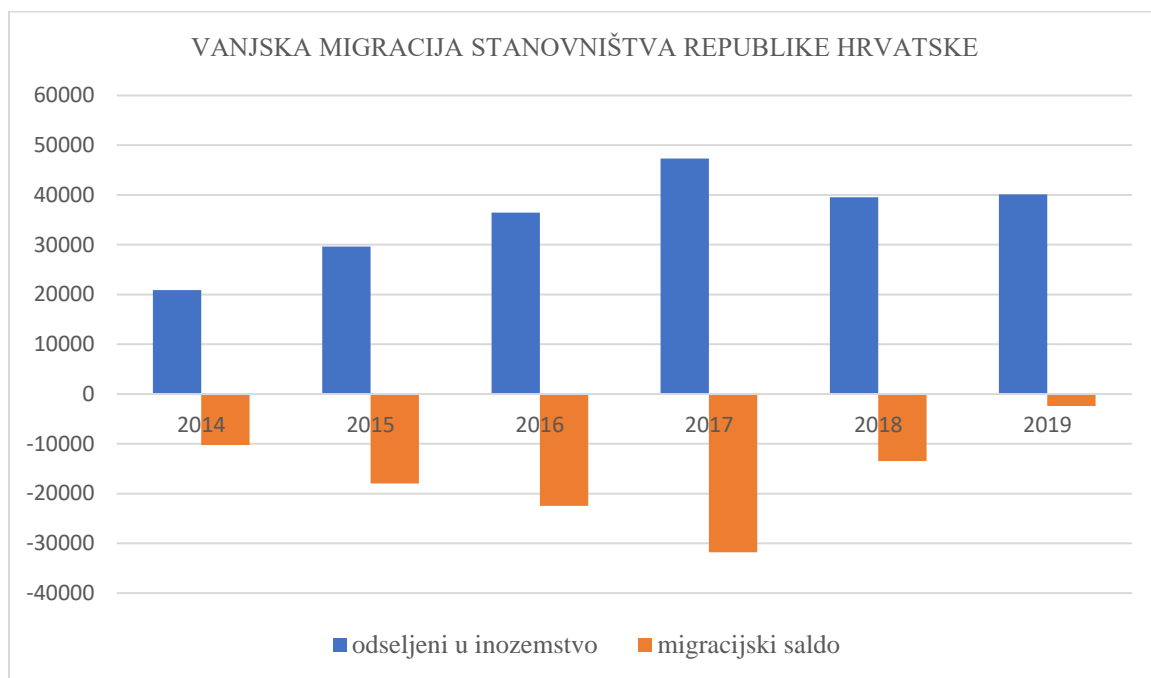
¹⁸ Knezović S., Grošinić M., (2017.), „Migration trends in Croatia“, Hanns-Seidel-Stiftung; Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb, str. 26.

¹⁹ JERIĆ M., (2019) „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadertina*, Sveučilište u Zadru, Zadar, str.- 22.

²⁰ DZS(2020.):„Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“[Internet] raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno 11.08.2020.

²¹ JERIĆ M., (2019) „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadertina*, Sveučilište u Zadru, Zadar, str.- 26.

odnosno mehaničkom rastu broja stanovnika. Ako je više odseljenih nego doseljenih, riječ je o negativnome migracijskom saldu, odnosno mehaničkom padu broja stanovnika danog područja ili države.²²U Hrvatskoj negativni migracijski saldo u 2019. godini iznosio je -2 422. Ovaj podatak tako prikazuje negativan trend koji se javlja u Hrvatskoj i stvara problem za njen gospodarski i društveni napredak.

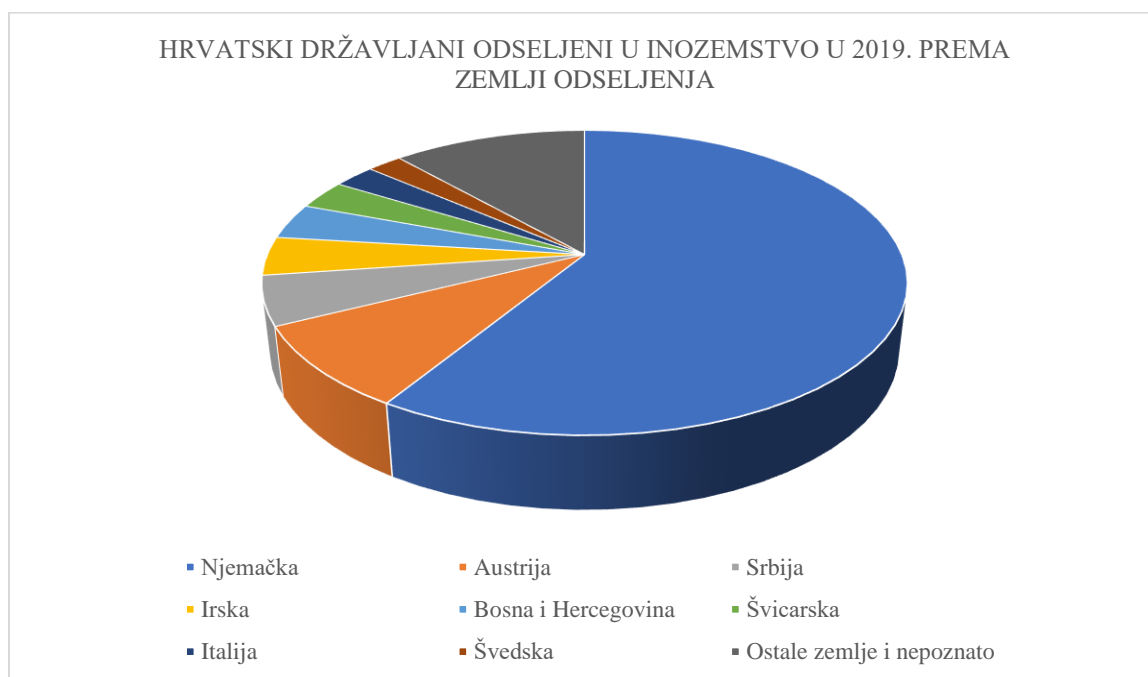
Graf 1: Vanjska migracija stanovništva RH

Izvor: Prikaz autorice prema: DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 12.08.2020.

Zanimljivo je spomenuti i spolnu strukturu iseljenih iz Hrvatske. Naime u 2019. godini u ukupnom broju odseljenih bilo je više muškaraca, odnosno 57,8%. Također najveći broj odseljenih bio je u dobi od 20 do 39 godina, njih čak 44,3%.²³Ovim podacima zaključuje se na veliki broj odlazaka najvitalnije i najsposobnije radne snage čime se ljudski kapital Hrvatske znatno smanjuje te vrlo često dovodi do potrebe uvoza inozemne radne snage. Također veći postotak muškarac u ukupnom broju odseljenih također upućuje na razloge selidbe poput privremenog rada u inozemstvu.

²²DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“[Internet] raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm , posjećeno 12.08.2020.

²³ Ibidem.

Graf 2: Hrvatski državljani odseljeni u inozemstvo u 2019. prema zemlji odseljenja

Izvor: Prikaz autorice prema: DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 12.08.2020.

Kada govorimo o destinacijama koje hrvatski odseljenici smatraju poželjnima one variraju u brojkama tokom godina te je specifična i promjena u odredištima odseljenika prije i nakon pristupanja Hrvatske EU. U 2012. godini, odnosno prije pristupanja Hrvatske u EU, od ukupnog broja odseljenih iz Hrvatske najviše osoba odselilo je u Srbiju, njih čak 31% te u Bosnu i Hercegovinu (25%).²⁴ Međutim nakon što je Hrvatska pristupila Europskoj Uniji promjene su vidljive. Naime prema posljednjim podacima Hrvatskog državnog zavoda za statistiku iz 2019. godine najpoželjnija destinacija je Njemačka i odnosi čak 58,80% ukupnog broja odseljenika. Na listi kao što je vidljivo iz grafa zatim slijede Austrija sa 8,80%, Srbija sa 5,20% koja je dakle od 2012. do 2019. godine pala s prvog na treće mjesto kao odredište za hrvatske iseljenike. Zatim na listi slijede ostala tradicionalna odredišta iseljenika, a to su Irska sa 4,10% te Bosna i Hercegovina sa 3,80%. Naposljetku Hrvati biraju i zemlje kao što su Švicarska, Italija, Švedska te ostale.²⁵ Ipak vrlo često podatci koje izda Hrvatski državni zavod za statistiku ne slažu se sa

²⁴DZS(2013.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/07-01-02_01_2013.htm, posjećeno: 12.08.2020.

²⁵ DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 12.08.2020.

onima koje izdaju zemlje inozemstva o broju pristiglih migranata u njihovu zemlju. Tako na primjer, u razdoblju od 2014. do 2015. godine Njemačka je zabilježila porast od 43 548 registriranih hrvatskih doseljenika, dok je službeni podatak DZS bio 12 325 osoba ukupno koje su migrirale u Njemačku u tom razdoblju. Zaključuje se tako da je realan broj migracija dvostruko ili čak tri puta veći od službenih podatak dostupnih od strane DZS.²⁶

Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku najviše migracijom pogođena područja u 2019. godini u Republici Hrvatskoj su Grad Zagreb sa čak 7 257 odseljenih, slijedi ga Osječko-baranjska županija sa 3 069 odseljenih osoba te na trećem mjestu Zagrebačka županija. U poraznim brojkama ne zaostaju ni Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska te Istarska županija.²⁷ Vidljive su tako regionalne razlike u emigracijama stanovništva koje su dakako povezane i sa životnim standardima te poslovnim prilikama u različitim dijelovima Hrvatske. Ova činjenica je pogotovo važna visokoobrazovanom ljudskom kapitalu koji će u potrazi za boljim poslovnim prilikama napuštati takve dijelove Republike Hrvatske.

3.3. Tko su emigranti RH i zašto odlaze?

Kao što je prethodno i navedeno Hrvatska je zemlja u kojoj iseljavanje ima dugu povijest. Ukupni broj stanovnika RH je u konstantnom opadanju tokom godina. Naime prema istraživanjima, u posljednjih 5 godina Hrvatsku je napustilo oko 190 000 ljudi. Primjeri su vidljivi po malim mjestima diljem Šibensko–kninske županije gdje je odselilo gotovo 40% stanovnika određenih naselja u posljednjih pet godina. Prema podacima World Bank-a prikazanih u "Migration and brain drain in Europe and Central Asia" Hrvatska je u 2019. godini nakon Malte zabilježila najveći broj iseljavanja te u inozemstvu tako živi oko petina ukupne populacije države.²⁸

U prošlosti ta iseljavanja bila su često motivirana raznim ratnim i političkim zbivanjima dok u novije vrijeme vidljivo je nezadovoljstvo pojedinaca životom u zemlji. Posljednjih godina tako bukti iseljavanje mlade radne snage. Naime prema priopćenju Državnog zavoda za statistiku od ukupnog broja odseljenika najviše je onih u dobi od 20-39 godina.²⁹ Time se u Hrvatskoj godinama stvara nedostatak domaće radne snage te je država zatim primorana uvoziti istu. Ova

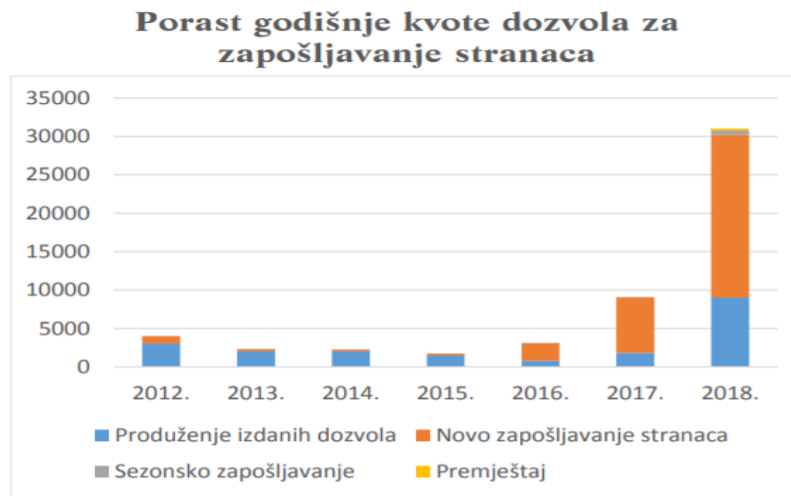
²⁶ Stubbs P., Zrinščak S.,(2017.) „Policy vacuum in the face of a new wave of emigration from Croatia“, ESPN Flash Report 2017/50,Luxembourg

²⁷DZS(2020.):„Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“[Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 13.08.2020.

²⁸ Total Croatia news (2020.) : „Croatian Brain Drain Second Only to Maltese Demographic Crisis“[Internet] raspoloživo na: <https://www.total-croatia-news.com/lifestyle/40790-croatian-brain-drain>, posjećeno_23.08.2020.

²⁹DZS(2020.):„Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“[Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 13.08.2020.

posljedica rezultat je nedovoljnog ulaganja u stvaranje boljih uvjeta i poslovnih prilika za hrvatski mladi radni kapital.³⁰

Izvor: Narodne novine

Slika 1 Porast godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca

Izvor: HNB(2017.): „Gospodarska situacija 2018.-2019. i izazovi tržišta rada u uvjetima demografskih promjena i automatizacije rada“ [Internet] raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2226149/hn17052018_prezentacija.pdf, posjećeno 23.08.2020.

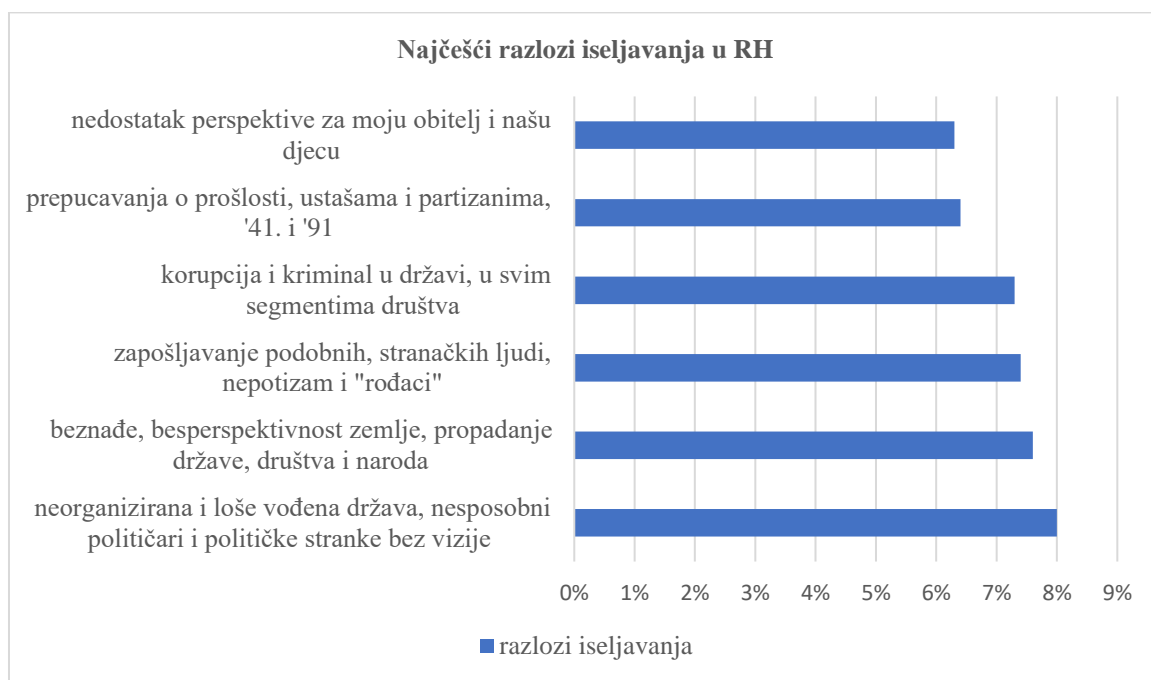
Nažalost u Republici Hrvatskoj i dalje nije moguće pronaći službeni podatak institucija RH o tome koliki je udio visokoobrazovanih u ukupnom broju odseljenih, odnosno Državni zavod za statistiku takvim podatkom ne raspolaže.³¹ Upravo ova činjenica pokazuje kako Republika Hrvatska ne ostvaruje dovoljnu razinu ozbiljnosti pristupa problemu odljeva mozgova i njegovog prijeko potrebnog rješavanja. Veće zanimanje države za navedenu problematiku nužno je za poboljšanje stanja te promjenu negativnih plasmana na Europskim listama. Naime, prema podacima kojeg je objavio ugledni časopis „The Economist“ Hrvatska je kotirala prilično visoko na jednoj listi, a to je nažalost lista „odljeva mozgova“ u državi. Na ovoj ljestvici u rasponu od 1(situacija u kojoj svi visokoobrazovani ljudi napuštaju svoju zemlju) do 7 (situacija kad visokoobrazovani ljudi ostaju u zemlji), Hrvatska je ostvarila poražavajućih 1.88. RH se tako nalazi u deset europskih država rekordera kada je riječ o iseljavanju, odnosno negativnoj neto stopi migracije(razlici između broja osoba koje se useljavaju i napuštaju zemlju tijekom godine na 1000 stanovnika). Gori od nas prema ovoj listi su samo Haiti, Venezuela te

³⁰ HNB(2017.): „Gospodarska situacija 2018.-2019. i izazovi tržišta rada u uvjetima demografskih promjena i automatizacije rada“ [Internet] raspoloživo na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2226149/hn17052018_prezentacija.pdf, posjećeno 13.08.2020.

³¹ Osobno saznanje na temelju Državnog zavoda za statistiku

BiH. Bolje rezultate od nas na listi su ostvarili: Jemen, Moldavija, Makedonija, Srbija, Benin te Rumunjska.³²

Prema posljednjim službenim istraživanjima koje je provela Promocija plus, Hrvatska udruga poslodavaca predstavila je rezultate u 2018. godini uz pomoću kojih je dobiven uvid u različite detalje iseljavanja u RH te je vidljiva ozbiljnost problema „odljeva mozgova“. Naime istraživanje je pokazalo kako se ističu tri glavne skupine problema koje treba rješavati kako bi se zaustavilo daljnje iseljavanje iz zemlje. Mladi odlaze većinom zbog loših općih društvenih i političkih okolnosti u državi, zbog radno-socijalnog statusa kao i osobnih razloga. Istakli su kako istraživanje pokazuje trend preseljenja u države tržišnog gospodarstva te one sa jakim i efektivnim javnim administracijama poput Njemačke, Irske, Švedske i Austrije.³³

Graf 3: Najčešći razlozi iseljavanja u RH

Izvor: Prikaz autorice prema: HUP(2018.):“ HUP predstavio rezultate istraživanja među iseljenicima o razlozima odlaska“[Internet] raspoloživo na: <https://www.hup.hr/hup-predstavio-rezultate-istrazivanja-medju-iseljenicima-o-razlozima-odlaska.aspx>, posjećeno 24.08.2020.

³² INDEXHR (2020.):“Economist: Pametni ljudi više bježe iz Hrvatske nego iz Jemena i Srbije“ raspoloživo na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/economist-pametni-ljudi-vise-bjeze-iz-hrvatske-nego-iz-jemena-i-srbije/2153434.aspx>, posjećeno 13.08.2020.

³³ HUP(2018.):“HUP predstavio rezultate istraživanja među iseljenicima o razlozima odlaska“[Internet] raspoloživo na: <https://www.hup.hr/hup-predstavio-rezultate-istrazivanja-medju-iseljenicima-o-razlozima-odlaska.aspx>, posjećeno 14.08.2020.

Razlozi iseljavanja u RH koji su navedeni u istraživanju su razni. Kao što graf i prikazuje motiv odlaska koji prevladava među ispitanicima sa čak 8% je nezadovoljstvo lošim političkim okolnostima u državi te općenito lošim vođenjem države. Odmah zatim slijedi nezadovoljstvo životom u državi te besperspektivnost iste. Nadalje navodi se problem zapošljavanja, pogotovo mladih i perspektivnih, zbog prednosti zapošljavanja „preko veze“. U nastavku s manjim postotkom slijede razlozi poput korupcije u državi, lošeg života u budućnosti, vjerske netolerancije, nacionalizma, primitivizma i slični.³⁴ Upravo svi ovi razlozi najčešće su spominjani kod iseljavanja mlade i visokoobrazovane radne snage koja odlazi u potrazi za poslovnim prilikama te boljim životnim standardom s obzirom na kvalifikaciju koju posjeduju. Iz vodećih razloga na ovoj listi iščitavaju se problemi i nezadovoljstvo života onih mladih i spremnih za rad, kao što je već spomenuto u RH najveći broj iseljavanja čini radna snaga u rasponu od 20-39 godina.

Zanimljivo je spomenuti i saznanje koje pokazuje da je u ukupnom broju ispitanih iseljenika relativno visoka razina zadovoljstva životom u inozemstvu. Naime najveća razina zadovoljstva je zabilježena kod uvjeta za zapošljavanje i promjene posla čak 89,4% te u učinkovitosti javne administracije(81,3%). S druge strane najniža razina zadovoljstva zabilježena je u području društvenog života iseljenika te smještaju.³⁵ Dakle vidljivo je zadovoljstvo u onim područjima u kojima RH ima problema i koji su najčešći razlog iseljavanja, pogotovo znanstvenika i intelektualaca.

Zabrinjavajuća je i činjenica koja pokazuje da su iseljenici u prosjeku znatno obrazovaniji od obrazovne slike zemlje u radno-aktivnoj dobi. Veliki udio odseljenih, njih čak 73,5%, prilikom iseljavanja bilo je zaposleno.³⁶ Izražen je tako trend iseljavanja visokoobrazovane radne snage iz RH odnosno proces „odljeva mozgova“ koji gospodarski šteti državi. Nezadovoljstvo radom i radnom okolinom, kao jedan od važnijih motiva iseljavanja visokoobrazovanih znanstvenika, stručnjaka, umjetnika i intelektualaca, u RH izrazito je izražen s obzirom na vrlo visok postotak onih koji su po odlasku bili zaposleni.

³⁴HUP(2018.):“HUP predstavio rezultate istraživanja među iseljenicima o razlozima odlaska“[Internet] raspoloživo na:<https://www.hup.hr/hup-predstavio-rezultate-istrazivanja-medju-iseljenicima-o-razlozima-odlaska.aspx>, posjećeno 14.08.2020.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

3.4. Odljev mozgova u RH kroz vrijeme

Potrebno je istaknuti kako nije moguće saznati egzaktne i službene podatke o tome koliki je udio visokoobrazovanih znanstvenika i intelektualaca u ukupnom broju emigranta RH, što još jednom pokazuje nedovoljnu količinu aktivnosti države oko problema „odljeva mozgova“. Ipak postoje određena stručna istraživanja kojima dobivamo određeni uvid u ovaj problem u RH.

U samim počecima raspravljanja o „odljevu mozgova“ u Republici Hrvatskoj mogli su se pročitati razni natpisi te saznati razne informacije vezane za ovu temu. U medijima se moglo saznati da je čak 50-70% mladih ljudi u 2004. godini željelo napustiti Hrvatsku kao i da je u razdoblju od početka 90-ih do početka 2000-ih to i napravilo između 5000 i 150 000 visokoobrazovanih. Nadalje da se u inozemstvu školuje između 680 i 9600 Hrvata kao i da sam proces „odljeva mozgova“ Hrvatsku košta milijune dolara godišnje. No baš kao i danas, i tada realni podatci o broju visokoobrazovanih Hrvata u inozemstvu bili su nepoznati.³⁷ Ipak ono što je bilo objavljeno su službeni podatci tadašnjeg Ministarstva znanosti i tehnologije. Dakle tadašnji ministar objavio je procjenu po kojoj je broj visokoobrazovanih osoba koji je odselio u razdoblju od 1991. do 2001. godine iznosio 4 738. Detaljnije, prikazani su službeni podatci Ministarstva znanosti i tehnologije po kojima je u razdoblju od 1990. do 2000. zemlju napustilo 849 znanstvenika. Od toga ih je bilo 249 iz područja tehničkih znanosti, 139 osoba iz medicinskih znanosti, 244 osobe iz prirodnih znanosti te 217 iz ostalih znanosti. Za odlazak iz RH najviše su se odlučivali doktori znanosti i to njih 346, zatim ih slijede magistri te mladi istraživači.³⁸

Trend „odljeva mozgova“ nastavio se i u budućnosti što je također bilo popraćeno raznim istraživanjima te novim još većim i još alarmantnijim podacima. Izvještaj za Europsku komisiju iznosi podatke koji pokazuju da je čak 50% odseljenih u 2015. godini bilo između 20 i 44 godine. Nadalje, ističe se činjenica da je oko 50% emigranata RH imalo završeno sekundarno obrazovanje, dok je njih 8% imalo završeni viši stupanj obrazovanja. Osim ovih postotaka, ono što dodatno pridonosi činjenici ozbiljnosti i prisutnosti procesa „odljeva mozgova“ u Republici Hrvatskoj je podatak o velikom broju emigracije visokoobrazovanih liječnika. Naime u razdoblju od 2013. do 2016. godine procijenjeno je da je čak 525 liječnika napustilo Hrvatsku, što je prema podacima jednako kao ukupan broj osoblja zaposlenih u

³⁷ Šverko I., (2004.), „Studentske namjere odlaska u inozemstvo :veličina potencijalnog „odljeva mozgova“ i njegove odrednice u 1995. , 1997. i 2004. godini“, Institut društvenih znanosti Iva Pilar Zagreb, str.- 1151.-1152.

³⁸ Adamović M., Mežnarić S., (2003.) „Potencijalni i stvarni “odljev” znanstvenog podmlatka iz Hrvatske: empirijsko istraživanje“, Revija za sociologiju,Zagreb, str.- 147.-148.

bolnici u Rijeci ili pak Osijeku.³⁹Trenutno odlaskom na stranice HZZ-a moguće je vidjeti oglase za čak 404 slobodna radna mjesta u području zdravstvenog, prirodoslovnog i biotehničkog stručnjaka.⁴⁰Dakle veliki broj visokoobrazovanih te kvalificiranih za ta radna mjesta odlazi iz države te se odlučuje zaposliti u inozemstvu umjesto u RH. Podatak koji dodatno prikazuje nedostatak visokoobrazovanog ljudskog kapitala, odnosno njihov odabir odlaska u inozemstvo i zapošljavanja izvan države, jest da je u 2019. godini prema izvješčaju HZZ-a prijavljeno čak 7 755 slobodnih radnih mjesta u području znanstvenih, stručnih i tehničkih djelatnosti a tek 5 165 zaposlenih.⁴¹

Prema posljednjim podacima Eurostata za 2017. godinu u drugim državama Europske unije dulje od godinu dana živi 348 300 radno sposobnih osoba hrvatskog državljanstva koje su u dobi od 20 do 64 godine. Također gotovo 80% hrvatskih državljana koji su radno sposobni te žive izvan Hrvatske su i zaposleni, čime se nalazimo prvi vrhu liste zaposlenosti među emigrantima u EU. Alarmantan je podatak koji upućuje da se radi o zaposlenosti koja je značajno viša nego u Hrvatskoj. No oni podaci koji su najvažniji za samu tematiku „odljeva mozгова“ u RH odnose se upravo na obrazovnu strukturu radno sposobnih državljana koji žive izvan Hrvatske. Broj radnika u razdoblju od 2013. do 2017. godine sa srednjom stručnom spremom narastao je za 35%, dok je broj visokoobrazovanih narastao za alarmantnih 66%. Ovdje se dakle radi o dvostruko većem porastu od prosječnog porasta visokoobrazovanih među svim emigrantima iz država Europske unije, koji iznosi 32,5%. Broj onih koji imaju završen fakultet te hrvatsku putovnicu i kao takvi rade u drugim zemljama EU narastao je u razdoblju od 2013. do 2017. godine sa 36 600 na 60 600 osoba.⁴² Izjava dr. Mirjane Adamović s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, koautorice istraživanja “Prethodna iskustva migracije i aspiracije za migracijom mladih u Hrvatskoj” koje je provedeno prošle jeseni pod koordinacijom Zaklade “Friedrich Ebert” tvrdi: “Podaci su više nego alarmantni. Sad je potpuno jasno da se suočavamo s kontinuiranim

³⁹ Stubbs P., Zrinščak S., „Policy vacuum in the face of a new wave of emigration from Croatia“, ESPN Flash Report 2017/50, Luxembourg

⁴⁰ HZZ(2020.):„Radna mjesta“ [Internet] raspoloživo na: https://burzarada.hzz.hr/Posloprimac_RadnaMjesta.aspx posjećeno 14.08.2020.

⁴¹ Knežić-Vučković M., (2020.) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str- 21.

⁴² Jutarnji.hr (2018.):“Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgov, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevumozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650>, posjećeno 14.08.2020.

odljevom stručnjaka, ne samo liječnika koji su najčešće u središtu pažnje, i to onih stručnjaka čiji povratak nije realno očekivati.“⁴³

Tablica 1 Stanovnici sa hrvatskim državljanstvom koji žive u nekoj drugoj državi EU u dobi od 20 do 64 godine

GODINA	UKUPNI BROJ	NISKA STRUČNA SPREMA	VISOKA STRUČNA SPREMA
2013.	266 000	74 900	36 600
2014.	276 000	70 800	41 800
2015.	296 800	66 500	47 300
2016.	329 500	79 600	54 600
2017.	348 300	77 900	60 600

Izvor: Prikaz autorice prema: Jutarnji.hr (2018.):“ Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgova, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“ raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevju-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650> , posjećeno 23.08.2020.

Prikazana tablica potvrđuje zabrinjavajući trend „odljeva mozgova“ u RH koji raste iz godine u godinu po visokim stopama. Naime porast hrvatskih radno sposobnih državljana u inozemstvu sa niskom stručnom spremom je vidljiv ali i ne toliko alarmantan, skok iznosi 3000 osobe više za razdoblje od 2013. do 2017. godine. S druge strane visokoobrazovana radna snaga kontinuirano odlazi u velikom broju iz RH pa je tako taj broj povećan od 2013. do 2017. godine za 24 000 osobe.

Najnovijih podataka o uvjetima, zadovoljstvu kao i općenitim brojkama visokoobrazovanog ljudskog kapitala koje je odselilo iz RH gotovo da i nema. Novije istraživanje obavljeno je od strane istraživača s odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje je prikupljanje podataka bilo u razdoblju od lipnja do listopada 2019. Istraživanje se odnosi na 1126 iseljenika koji su napustili Hrvatsku u razdoblju od 2013.-2019. godine. Pronađeni su od strane istraživača na različitim FB grupama iseljenika, uz pomoć medija i slično. Istraživanje se između ostalih

⁴³ Jutarnji.hr (2018.):“ Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgova, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“ raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevju-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650> , posjećeno 15.08.2020.

podataka o zadovoljstvu ukupnog broja iseljenika, razlozima odlaska i slično, sastoji od analize unutar koje je provedena usporedba stavova odseljenih sa srednjom stručnom spremom i visokoobrazovanih. Tako saznajemo da visokoobrazovani ispitanici odlaze zbog općeg osjećaja netrpeljivosti u društvu te nemogućnosti profesionalnog razvoja i nepoticajnog radnog okruženja.⁴⁴Primjećujemo dakle da se razlozi i nisu previše promijenili od razloga ranije spomenutih u radu(istraženih od strane Promocije Plus i objavljenih od strane HUP-a 2018. godine). Visokoobrazovani stručnjaci i znanstvenici češće kao najvažnije čimbenike povratka u državu ističu smanjenje rasprostranjenosti korupcije i općeg osjećaja netrpeljivosti u društvu.⁴⁵

Zaključuje se dakle da od ranih istraživanja i dostupnih podataka za 1990.-te pa sve do posljednjih podataka danas dostupnih, negativan trend „odljeva mozгова“ u Hrvatskoj ne jenjava. Naprotiv primjećuje se sve gora situacija iz godine u godinu sa sve većom potrebom za pronalaskom rješenja za ovaj gorući problem.

4. FAKTORI ZNAČAJNI ZA POLOŽAJ MLADIH U HRVATSKOJ

4.1. Obrazovanje

Obrazovanje predstavlja značajan faktor za položaj mladih u državi, odnosno problem u RH kojeg je potrebno mijenjati kako bi se smanjio odlazak mladih visokoobrazovanih iz zemlje. Obrazovanje je tako ključni alat kojim mladi mogu steći sve potrebne vještine i znanja za što bolji položaj na tržištu i zadovoljavanje potrebnih kvalifikacija na tržištu rad. Bitno je i kao faktor odluke ostanka u zemlji ili odlaska i rada na inozemnom tržištu rada. Prema istraživanjima iz 2013. godine: „Podaci pokazuju da mladih koji su u većoj ili manjoj mjeri zadovoljni ima gotovo 2,5 puta više od onih koji su nezadovoljni. No, ako se nezadovoljnima pribroji preko dvije petine donekle zadovoljnih kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj, tada to postaje indikator potreba za poboljšanjem sustava.“⁴⁶Također valja napomenuti kako su najzadovoljniji oni u statusu učenika dok su pak najnezadovoljniji oni u statusu studenta. Studenti su svakako upoznatiji sa obrazovnim sustavom RH zahvaljujući svom iskustvu u odnosu na učenike, čime se može i objasniti njihovo veće nezadovoljstvo.⁴⁷ Porazna brojka

⁴⁴ Ideje.hr (2019.)“Iseljavanje visokoobrazovanih: prihodi, ali i korupcija, opći osjećaj netrpeljivosti u društvu ...“[Internet] raspoloživo na:<http://ideje.hr/iseljavanje-visokoobrazovanih-prihodi-ali-i-korupcija-i-opci-osjecaj-netrpeljivosti-u-drustvu/>, posjećeno 15.08.2020.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ilišin V.,Bouillet D., Gvozdanović A.,Potočnik D. ,(2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str.- 47.-48.

⁴⁷ Ilišin V.,Bouillet D., Gvozdanović A.,Potočnik D. ,(2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str.-48.

vezana za obrazovanje u Hrvatskoj je i postotak od 3,3% koji se odnosi na osobe(18.-24. godine)koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje.⁴⁸O nedovoljnoj kvaliteti obrazovanja u Republici Hrvatskoj govore i pozicije hrvatskih sveučilišta na službenim svjetskim rang listama sveučilišta. Naime Sveučilište u Zagrebu je u 2018. godini bilo između 801. i 1000. mjesta dok je u 2020. sveučilište zaradilo daleko 1001.+ mjesto. Među loše ocijenjenim komponentama su provođenje istraživanja na sveučilištu te sama edukacija.⁴⁹ Naime prema podacima objavljenim 2015. godine čak 44% zaposlenih radilo je izvan svoje profesije u Republici Hrvatskoj.⁵⁰ Upravo ovaj podatak prikazuje nesklad u potrebama tržišta rada i obrazovanja u RH. Navedeni nesklad je također vidljiv kroz porast nezaposlenih s visokim razinama obrazovanja. Naime prosječni broj nezaposlenih sa fakultetom, akademijom, magisterijem ili pak doktoratom narastao je u postotcima sa 8,9% u 2018. godini na 9,2% u 2019. godini.⁵¹Sugestije za poboljšanje obrazovnog sustava u RH odnose se na povećanje ulaganja u visoko obrazovanje, povećanje broja i usavršavanje osoblja, te niz raznih reformi za unaprjeđenje sustava i poboljšanje rezultata.⁵²Sve ove promjene na polju obrazovanja nužne su za smanjenje procesa „odljeva mozgova“, odnosno povećanje zadovoljstva mladih stečenim kvalifikacijama koje bi odgovarale potrebama tržišta rada u državi.

4.2. Nezaposlenost

Nezaposlenost mladih u Hrvatskoj problem je koji je prisutan godinama te je faktor koji godinama kreira i utječe na proces „odljeva mozgova“. U prosincu 2019. godine prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje nezaposlenost je brojila 131 753 nezaposlene osobe.⁵³

⁴⁸ Europska komisija,(2019.)“Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019“, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str.- 3.

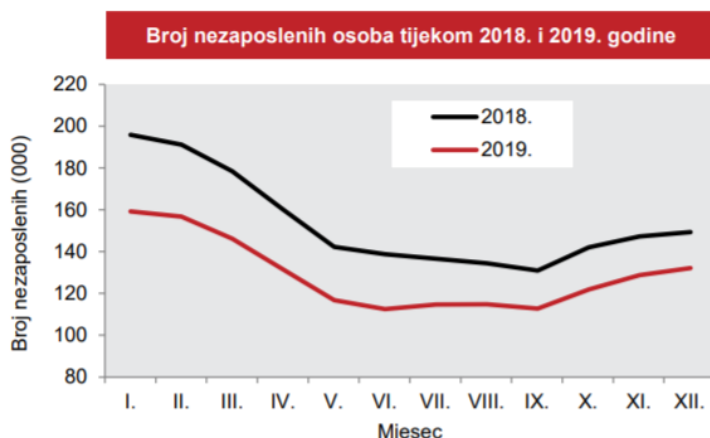
⁴⁹ The World University Rankings(2020.):“University of Zagreb“[Internet] raspoloživo na:<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/university-zagreb>, posjećeno 15.08.2020.

⁵⁰ Flere S.,Hurrelmann K.,Klanjšek R.,Lavrič M.,Reibold H., Taleski D. ,(2015.), „LOST IN DEMOCRATIC TRANSITION? Political Challenges and Perspectives for Young People in South East Europe Results of Representative Surveys in Eight Countries“, Friedrich Ebert Stiftung Regional Dialogue SEE, Sarajevo, str.-118.

⁵¹Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-118.

⁵² Europska komisija,(2019.)“ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019“, Ured za publikacije Europske unije,Luxembourg, str.- 4.-7.

⁵³ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-14.

Slika 2 Broj nezaposlenih osoba tijekom 2018. i 2019. godine

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-14.

Broj nezaposlenih u 2019. godini kao što je vidljivo i na slici je u svakom mjesecu bio niži od broja u 2018. godini, no međutim te brojke su i dalje alarmantno visoke. Prosječni broj nezaposlenih muškaraca u 2019. godini iznosio je 57 125, dok je taj broj za žene 71 525. Podatci koji uvelike pokazuju da su u području nezaposlenosti potrebne nužne promjene kako bi se spriječio daljnji proces „odljeva mozgova“ su nezaposlenost prema dobi i razini obrazovanja. Tako prosječni broj nezaposlenih osoba u 2019. koji imaju između 25 i 29 godina iznosi visokih 11,4%. To je upravo izrazito sposobna i važna radna snaga Hrvatske koja će nezadovoljstvom zbog nezaposlenosti napustiti zemlju. Kada govorimo o visokoobrazovanima u Republici Hrvatskoj (sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem te doktoratom), prosječni broj njihove nezaposlenosti u 2019. godini iznosio je 11 835.⁵⁴ Također prema istraživanju, mladi su prilično podijeljeni kad govorimo o načinu zapošljavanja. Naime njih oko 47% uzda se u svoje znanje, vještine i kvalifikacije prilikom zapošljavanja, dok se njih čak 44% oslanja na veze i poznanstva te političke intervencije.⁵⁵ A kako je prethodno navedeno u radu, upravo visoki stupanj korupcije i dolazak do poslovnih prilika korištenjem raznih poznanstava je jedan od ključnih razloga napuštanja mladog visokoobrazovanog ljudskog kapitala. Pesimističnost mladih prema zapošljavanju u državi ogleda se i po podatku iz istraživanja 2013. godine koje je pokazalo da samo 18% mladih vjeruje u pronalazak posla odmah po završetku

⁵⁴ Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-14.-15.

⁵⁵ Ilišin V., Bouillet D., Gvozdanović A., Potočnik D. (2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str.- 60.

studija.⁵⁶ Također prema izvoru „tri četvrtine mladih radi u privatnome sektoru, manje od polovice ih je zaposleno u struci za koju su se školovali, a polovica nema siguran i trajan posao.“⁵⁷

Načini zadržavanja potencijalnih emigranata prvenstveno su povezani s mogućnošću zapošljavanja. Strukovno obrazovanje potrebno je reformirati tako da je što kompatibilnije s potrebama tržišta rada. Ostali prijedlozi odnose se na stvaranje i implementaciju nacionalnih politika kojima bi se stvarala nova radna mjesta za mlade i kvalificirane.⁵⁸ Dakle proces „odljeva mozгова“ u državi moguće je usporiti te potencijalno iskorijeniti u budućnosti, promjenom ključnih faktora koji utječu na mlade u državi. Nužno je stvaranje okoline koja ulaže u visoko obrazovanje te kvalitetu obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta rada, kao i stvaranje okoline sa više poslovnih prilika za visokoobrazovane te manje korupcije prilikom smanjivanja visoke nezaposlenosti.

5. ISELJAVANJE IZ RH NAKON PRISTUPANJA EU

5.1. Statistički uvid u emigracije nakon pristupa EU

Ulaskom Hrvatske u EU njezini građani postali su građani EU koji uživaju sva njena prava. Jedna od osnovnih sloboda koje nudi EU je sloboda kretanja radnika što je izuzetno važno za migracije. Pravni temelj slobode kretanja radnika unutar EU osim osnivačkih Ugovora čine još i dvije relevantne Uredbe, Direktiva, te odgovarajuća sudska praksa Suda Europske unije.⁵⁹

Podaci Eurostata pokazuju kako se broj iseljenika u RH postupno povećava pristupom Europskoj Uniji. Naime u 2013. godini, odnosno godini ulaska u EU, Hrvatska je brojila 15 262 iseljenika te je 2018. dostigla vrtooglavi broj od 39 515 iseljenika.⁶⁰ Različiti izvori posjeduju različite podatke, no međutim procjenjuje se kako je Hrvatsku u razdoblju od 2013. do 2017.

⁵⁶ Ilišin V., Bouillet D., Gvozdanović A., Potočnik D. ,(2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str.- 60.

⁵⁷ Potočnik D., Spajić Vrkaš V., (2017) „Generacija osujećenih – mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća; Mladi u Hrvatskoj: sudjelovanje na tržištu rada i prostorna mobilnost“, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, str. 180.

⁵⁸ TALESKI D., HOPPE B.,(2015.) „Youth in South East Europe; Lost in Transition“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, str. 2.-5.

⁵⁹ Ugovor o EU, 2016/C 202/01; Ugovor o funkcioniranju EU (UFEU), 2016/C 202/01; Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice; Uredba (EU) br. 492/2011 o slobodi kretanja radnika u Uniji; Uredba (EZ) br. 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti; Uredba (EZ) br. 987/2009

⁶⁰ Eurostat(2020.):“Emigration by age group, sex and country of birth“[Internet] raspoloživo na:http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi4ctb&lang=en, 17.08.2020.

napustilo oko 200 000 do 250 000 ljudi.⁶¹ Broj imigracija od ulaska u EU također se povećao, no neznatan je u usporedbi sa razinom iseljavanja. Naime prema podacima Eurostata, broj imigranata u 2013. iznosio je 10 378 osoba, dok je primjerice 2016. godine taj broj iznosio 13 985 osoba.⁶² Vidljiva je dakle negativna razlika broja useljenih i iseljenih odnosno negativan migracijski saldo, prisutan već godinama u Hrvatskoj. Kao što je ranije i spomenuto u radu, negativan migracijski saldo u 2019. godini iznosio je -2 422.⁶³ Ovaj negativan trend prisutan je godinama no dobio je novu i ozbiljniju dimenziju od ulaska RH u EU čemu je u određenoj mjeri pridonijela velika globalna ekonomska kriza, kojom je Hrvatska bila jedna od najpogođenijih zemalja.⁶⁴ U prilog Hrvatskoj ne ide ni činjenica po kojoj je najviša razina mobilnosti u EU upravo kod visokoobrazovane radne snage, te je sam problem „odljeva mozгова“ izražen na području Južne Europe (Hrvatska se ubraja u područje Južne Europe).⁶⁵

„Slobodno kretanje radnika jedna je od četiriju sloboda koju uživaju građani EU-a. Podrazumijeva pravo radnika na kretanje i boravište, pravo članova obitelji na ulazak u zemlju i boravište, pravo na rad u drugoj državi članici i pravo na to da se prema njima odnosi jednako kao i prema državljanima te države.“⁶⁶ Cilj EU je slobodno kretanje radne snage odnosno njihova mobilnost kroz zemlje članice uz otklanjanje svakog oblika diskriminacije.⁶⁷ No ipak postoje određena ograničenja za nove zemlje članice. Jedno od njih je i tranzicijsko razdoblje, odnosno ograničenja ili odgode zapošljavanja radnika zemalja novih članica koje najčešće traje sedam godina. Rad je u tom razdoblju moguć posjedovanjem boravišnih ili radnih dozvola. Razlog ovog ograničenja je bio strah EU od prevelike migracije iz novih zemalja članica na tržište rada onih starih članica, čime su ujedno i štitili položaj starih zemalja članica.⁶⁸ Odluka o odgodi zapošljavanja konkretno hrvatskih radnika, trend emigracije je malo umanjila ali ne i spriječila u potpunosti. Od 1. srpnja 2015. i Njemačka je otvorila svoje tržište za zapošljavanje hrvatskih radnika, dok su Nizozemska, Malta, Austrija, Slovenija te Velika Britanija (prije

⁶¹ Poslovni.hr(2017.): „Novi trend iseljavanja iz Hrvatske: Odlaze oni koji već imaju posao“ [Internet] raspoloživo na: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/novi-trend-iseljavanja-iz-hrvatske-odlaze-oni-koji-vec-imaju-posao-335553>, posjećeno 17.08.2020.

⁶² Eurostat(2020.): „Emigration by age group, sex and country of birth“ [Internet] raspoloživo na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi4ctb&lang=en, 17.08.2020.

⁶³ DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 17.08.2020.

⁶⁴ Potočnik D. i Adamović M. (2018.): „Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske“, FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Zagreb, str.-5.

⁶⁵ Kratki vodič o Europskoj uniji – 2020, str.-1 [Internet] raspoloživo na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.1.5.pdf posjećeno 17.08.2020.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Ibidem.

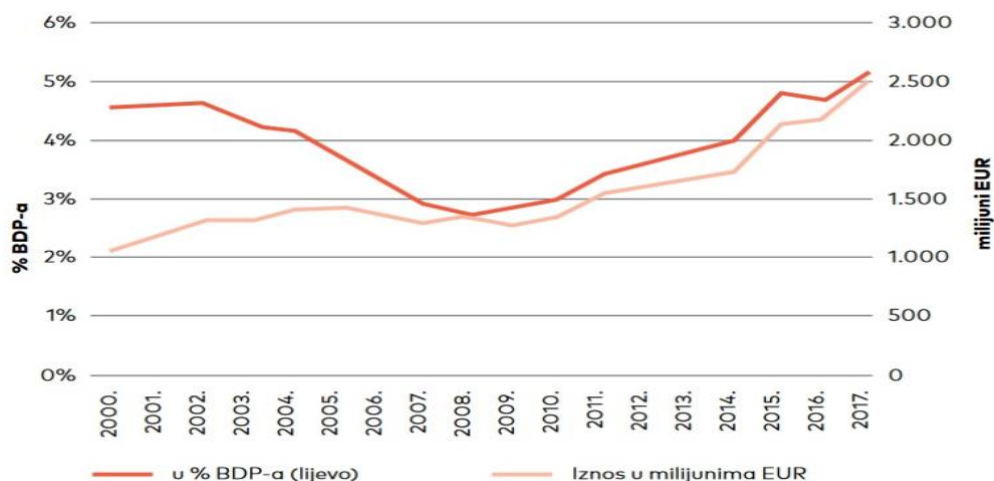
⁶⁸ Ott K., (2005.) „PRIDRUŽIVANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI ; Ususret izazovima pregovora“ Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, str.-90.

odluke Brexita) mogli zadržati svoje ograničenje za zapošljavanje hrvatskih radnika najkasnije do 1. srpnja 2020.⁶⁹

Iz prethodno navedenoga moguće je zaključiti kako je bilo kakav privremeni ili pak trajni odlazak pojedinca iz matične zemlje u druge zemlje članice EU u potpunosti legitiman potez. Dapače EU te njena politika i propisi nastoje taj proces napraviti što lakšim i bržim za iseljenike pa i ne začuđuje činjenica kontinuiranog povećanja broj iseljavanja iz RH, a pogotovo visokoobrazovane radne snage, nakon pristupanja EU 2013. godine.

5.2. Posljedice suvremenog iseljavanja u RH

Dva su stava o suvremenim emigracijskim trendovima u EU. To je pristup eurooptimista te s druge strane pristup europesimista.⁷⁰ Prema izvoru eurooptimisti su „većinom kreatori europskih politika, koji u suglasju s cost benefit modelima, migracijama pristupaju kroz supstituciju radne snage u demografski starim zemljama zapadne Europe .Posljedica ovakvih migracijskih tokova trebalo bi biti dinamično europsko tržište rada na kojem će zemlje zapada profitirati od privlačenja visokoobrazovane mlade radne snage, dok će zemlje istoka ostvariti korist od doznaka.“⁷¹ Ipak potrebno je prikazati mogu li i na koji način ti osobni transferi pomoći poboljšati gospodarsku sliku RH, konkretno utjecaj na njen BDP kao pokazatelja gospodarske moći države.

Slika 3 Kretanje BDP-a u RH od 2000. - 2017.

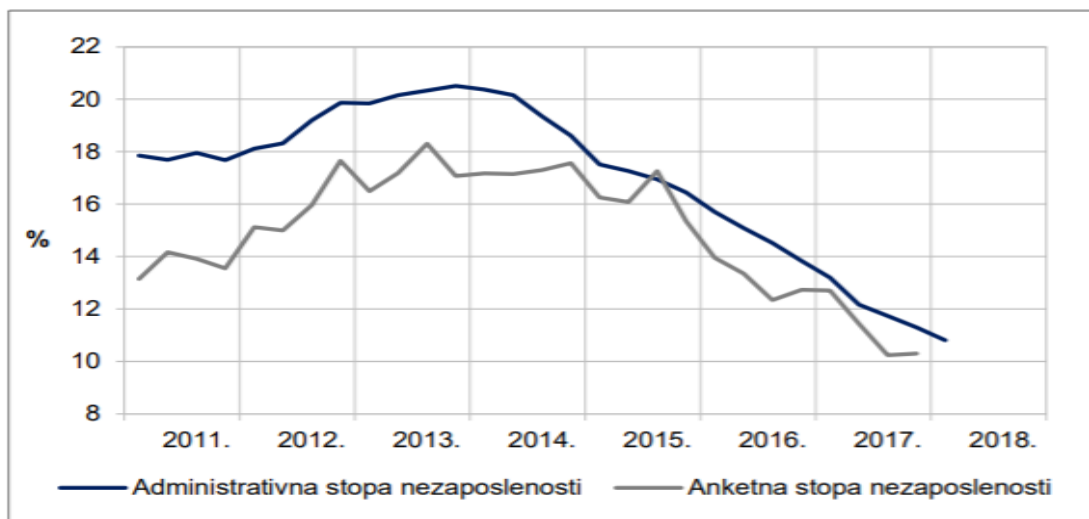
⁶⁹ Župarić-Iljić D., (2016.), „Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju“, Zaklada Friedrich-Ebert, Zagreb, str.-5.

⁷⁰ Potočnik D. i Adamović M. (2018.) : „Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske“, FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Zagreb, str.-5.

⁷¹ Ibidem.

Izvor: Jutarnji.hr(2018.):“ Nekoliko zabluda o velikoj internacionalizaciji“[Internet] raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/globus/pise-velimir-sonje-nekoliko-zabluda-o-velikoj-internacionalizaciji-7249086>, posjećeno 18.08.2020.

Kao što je i prikazano na gore navedenoj slici, u 2017. godini u Republici Hrvatskoj bio je vidljiv priljev od 2,5 milijarde eura(od tog iznosa procjenjuje se da na osobne transfere otpada oko 2 milijarde eura)odnosno 5,1% BDP-a.⁷²Na slici je također vidljiv porast BDP-a posljednjih nekoliko godina. Ipak realnost je da osobni transferi ne mogu na duži period odnosno dugoročno uzrokovati veći pozitivni utjecaj na BDP. Naime od 2000. godine do 2017. godine porast BDP-a je neznatan.⁷³Također iako naočigled isključivo pozitivne i kao takve istaknute od strane eurooptimista, novčane doznake mogu imati i negativan utjecaj na tržište. To se događa kada primatelji novčanih doznaka osjećaju određenu novčanu sigurnost te se onda i demotiviraju za pronalazak posla u zemlji.⁷⁴

Slika 4 Stopa nezaposlenosti u RH od 2011. - 2018.

Izvor: HNB(2017.):“ Gospodarska situacija 2018.-2019. i izazovi tržišta rada u uvjetima demografskih promjena i automatizacije rada“ [Internet], posjećeno 18.08.2020.

⁷² Jutarnji.hr(2018.):“Nekoliko zabluda o velikoj internacionalizaciji“[Internet] raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/globus/pise-velimir-sonje-nekoliko-zabluda-o-velikoj-internacionalizaciji-7249086>, posjećeno 18.08.2020.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Atoyan R.,Christiansen L., Dizioli A.,Ebeke C., Ilahi N.,Ilyina A.,Mehrez G.,Qu H.,Raei F., Rhee A., Zakharova D. ,(2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 17.

Još jedan naizgled pozitivan učinak suvremenih emigracija je smanjenje nezaposlenosti. Kao što je prikazano na slici posljednjih godina stopa nezaposlenosti opada, no primjećuje se da je ona obrnuto proporcionalna sa emigracijama. Povećanjem trenda emigracija, koji je u RH posljednjih godina uzeo maha, dolazi do opadanja nezaposlenosti. A kao što je naglašeno u ovom završnom radu, emigracija odnosno iseljavanje radne snage iz RH, pogotovo one visokoobrazovane, državi ne pogoduje te joj stvara dugoročne probleme.

Nastavno, prema mišljenju europesimista, trendu suvremenih emigracija može se prići i sa negativnog stajališta, uzimajući u obzir gubitke koje imaju zemlje iseljavanja kao primjerice Hrvatska.⁷⁵ Naime prva očigledna i negativna posljedica suvremenih emigracija je gubitak ljudi, a naročito visokoobrazovanih, pogotovo od ulaska u EU. Brojke pokazuju kako je nakon ulaska u Europsku uniju, dakle u proteklih šest godina iz Hrvatske odselilo oko 214 000 stanovnika.⁷⁶ Prema podacima DZS iz 2018. godine o procijenjenom broju ukupnog stanovništva zemlje, broj odseljenih u šest godini iznosi oko 5% stanovništva.⁷⁷ Negativan trend iseljavanja i smanjena broja stanovnika prisutan je i u drugim zemljama ali u različitim intenzitetima. Prema istraživanju Međunarodnog monetarnog fonda, Hrvatska je odseljavanjem stanovništva u inozemstvo izgubila 13% potencijalnog BDP-a.⁷⁸ Osobna potrošnja najvažniji je dio BDP-a a smanjenje stanovništva znači i smanjenje osobne potrošnje te time i negativan utjecaj na BDP, čime se negativno utječe na gospodarski rast i razvoj države. Sljedeća očigledno negativna posljedica suvremenih emigracija u RH ogledava se u alarmantnom utjecaju na odgojno-obrazovnu strukturu u RH. Naime broj djece smanjuje se na svim razinama, jednako u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju. Kao jedan od razloga velikog smanjivanja broja djece na svim razinama obrazovanja je loše ulaganje države u obrazovni sustav, koji uvjetuje iseljavanje učenika svih razina u potrazi za boljim uvjetima obrazovanja.⁷⁹ Ukoliko se smanjivanje broja djece nastavi može doći do trenda zatvaranja škola, čime će se onda u budućnosti smanjiti i potreba za profesorima koji će odlaziti u inozemstvo radi pronalaska posla. Još jedna od posljedica procesa „odljeva mozгова“ jest zaostajanje države u njenom

⁷⁵ Potočnik D. i Adamović M. (2018.) : „Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske“, FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Zagreb, str.-5.

⁷⁶ Danica.hr(2020.):“Od ulaska u EU iz Hrvatske se u inozemstvo odselilo 214.000 stanovnika“, [Internet] raspoloživo na:<https://danica.hr/od-ulaska-u-eu-iz-hrvatske-se-u-inozemstvo-odselilo-214-000-stanovnika/> posjećeno 19.08.2020.

⁷⁷ Lipavić V. , Brković L., (2019.), „Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2018.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb

⁷⁸ Atoyan R.,Christiansen L., Dizioli A.,Ebeke C., Ilahi N.,Ilyina A.,Mehrez G.,Qu H.,Raei F., Rhee A., Zakharova D. ,(2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 24.

⁷⁹ Župarić-Iljić D., (2016.), „Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju“, Zaklada Friedrich-Ebert, Zagreb, str.-10.

tehnološkom razvoju. Naime nedovoljno ulaganje države u STEM područje („Pojam STEM dolazi iz engleskog jezika, a zapravo je akronim satkan od početnih slova četiriju područja – science, technology, engineering i mathematics.“)⁸⁰ sve više postaje razlog iseljavanja mladih koji su u potrazi za kvalitetnijim obrazovanjem te ostankom u korak sa vremenom. Upravo zbog toga RH ostaje zakinjuta za buduće stručnjake koji bi pripomogli razvitku zemlje svojim idejama i inovacijama te spasili spomenuti tehnološki razvoj države.⁸¹

Iz svih ovih posljedica vidljivo je kako suvremene emigracije u RH, a pogotovo odlazak visokoobrazovane mlade i produktivne radne snage, dodatno doprinose već postojećem zabrinjavajućem demografskom stanju u državi.

6. USPOREDBA PROCESA „ODLJEVA MOZGOVA“ U RH I NOVIM ČLANICAMA EU

Novije članice EU, pogotovo one Istočne i srednje Europe⁸² koje će i biti uzete u obzir u ovoj usporedbi, sa RH povezuje geografski položaj, novije pristupanje EU te prijelaz iz razdoblja socijalizma u kapitalizam. Proces pristupanja EU za svaku od zemalja značio je izazov u funkcioniranju države s obzirom na otvorenost granica EU, odnosno povećanje mogućnosti cirkulacije radne snage među zemljama članicama. Suvremeni val iseljavanja stanovnika eskalirao je u zemljama Istočne i Srednje Europe prema zemljama Zapadne Europe od trenutka pristupanja EU. Za Estoniju, Litvu, Latviju, Poljsku, Češku, Slovačku i Sloveniju to je 2004. godine, za Rumunjsku i Bugarsku 2007. godine te Hrvatsku 2013. godine.⁸³ Navedeni val iseljavanja karakterizira većinom iseljavanje visokoobrazovanih emigranata, te je istraženo da su emigranti obrazovaniji od stupnja obrazovanja koji vlada u zemlji koju napuštaju.⁸⁴ Ono što ovakve emigracije čini jednostavnima i primamljivima iseljenicima je upravo osigurana sloboda kretanja radnika unutar EU. Upravo zemlje Istočne i Srednje Europe bilježe velika iseljavanja stanovništva te vrlo rijetko uspijevaju privući državljane nazad u zemlju odnosno postići kružnu migraciju. Ipak iako se radi o migracijama prisutnim u svim navedenim

⁸⁰ Srednja.hr(2015.)“Evo što znači i koja područja obuhvaća STEM“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.srednja.hr/zbornica/evo-sto-znaci-i-koja-podrucja-obuhvaca-stem/>, posjećeno 20.08.2020.

⁸¹ HKV.HR(2014.)“Iseljavanje mladih ljudi iz Hrvatske“[Internet] raspoloživo na:<https://www.hkv.hr/izdvojeno/nae-teme/pitali-smo/17610-o-iseljavanju-mladih-i-obrazovanih-ljudi-izhrvatske.html> posjećeno 20.08.2020.

⁸² Prema OECD, to su: RH, Albanija, Bugarska, Češka, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Estonija, Litva i Latvija

⁸³ Atoyán R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A., Mehrez G., Qu H., Raei F., Rhee A., Zakharova D. ,(2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 8.

⁸⁴ Atoyán R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A., Mehrez G., Qu H., Raei F., Rhee A., Zakharova D. ,(2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 13.

zemljama, njihov intenzitet se razlikuje od zemlje do zemlje. Naime prema izvoru: „Razlika u opsegu iseljavanja u poljskom, rumunjskom i hrvatskom primjeru može se dijelom tumačiti i tradicionalnim povijesnim (e)migracijskim obrascima i iskustvima hrvatskih građana, koji su još od šezdesetih godina 20. stoljeća kao gostujući radnici boravili i radili na zapadnoeuropskim tržištima rada, dok se ta prilika istočnim Europljanima otvorila u manjoj mjeri nakon pada Željezne zavjese, a u većoj mjeri tek po pridruživanju u EU.“⁸⁵

Pretpostavlja se da je od ulaska Hrvatske u EU iselilo oko 200 000 ljudi što je alarmantna brojka no u usporedbi sa Bugarskom ili pak Rumunjskom RH se i dalje podosta dobro drži. Naime Bugarska je, prema podacima Svjetske banke, u 1991. godini brojila 8,6 milijuna stanovnika a kada je postala članica EU 2007. taj broj pao je na 7,5 milijuna stanovnika. Zabrinjavajući je podatak da je u razdoblju od pristupanja EU 2007. do 2017. godine izgubila pola milijuna ljudi. Rumunjska je također pretrpjela velike gubitke te broj iseljenih od pristupanja EU 2007. godine do 2017. iznosi više od tri milijuna iseljenika. Zemlje Srednje Europe bilježe pak priljev stanovništva, a to su Slovenija te Češka i Slovačka. Ipak situacija odljeva stanovništva najozbiljnija je u baltičkim zemljama, osim u Estoniji koja je u blagom plusu.⁸⁶ Problem iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz RH prisutan je kako u našoj tako i u predstavljenim komparativnim zemljama. Tu činjenicu potvrđuje istraživanje u kojemu je skupini izvršnih direktora Zapadne i Srednje Europe postavljeno pitanje koje se odnosilo na uspjeh zadržavanja talentiranih ljudi u vlastitoj zemlji. Odgovori su bili većinski negativni te je u tom istraživanju zaključeno kako su procesu „odljeva mozgova“ najizloženije Hrvatska, Rumunjska, Bugarska te Slovačka.⁸⁷

Kao što je već i istaknuto u radu, iseljavanje visokoobrazovane i kvalificirane radne snage iz zemlje može imati dugoročne i devastirajuće posljedice za državu, stvarajući joj problem daljnjeg funkcioniranja. Upravo visokoobrazovani ljudski kapital može pridonijeti konkurentnosti zemlje, te je radi toga korisno usporediti navedene zemlje na temelju rang liste konkurentnosti zemalja za 2019. godinu izdane od strane Svjetskog ekonomskog foruma. Naime najvišu poziciju od zemalja s kojima uspoređujemo RH, zauzela je Estonija(31. mjesto), zatim odmah iza slijedi Češka(32. mjesto), nadalje Slovenija (35. mjesto), Poljska (37. mjesto), Latvija(41.mjesto),Slovačka(42.mjesto),Mađarska(47.mjesto),Bugarska(49.mjesto),

⁸⁵ Portal novosti(2017.):“Put pod mnoge“ [Internet] raspoloživo na: <https://www.portalnovosti.com/put-pod-mnoge>, posjećeno 22.08.2020.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Ienciu N. M.; Ienciu I.,(2015.), „Brain drain in Central and Eastern Europe: new insights on the role of public policy“, Southeast European and Black Sea Studies, sv. 15, br. 3, str. – 287.

Rumunjska(51. mjesto), te Hrvatska(63.mjesto).⁸⁸Primjećuje se dakle da je Republika Hrvatska u lošijoj poziciji od svih promatranih zemalja, čime se ističe njen problem konkurentnosti na svjetskom tržištu koji je uzrokovan i manjkom visokoobrazovanih u odnosu na ostale zemlje. Važna svjetska rang lista je i ona prema ljudskom kapitalu, jednu takvu izdao je Svjetski ekonomski forum 2017. godine po kojoj je vodeća bila Estonija(12. mjesto), slijedile su je zatim Češka(22. mjesto),Litva(25. mjesto),Latvija(28. mjesto),Poljska(31. mjesto), Bugarska(32. mjesto),Slovačka (36. mjesto),Republika Hrvatska (37. mjesto),Mađarska (39. mjesto) te na kraju Rumunjska(42. mjesto).⁸⁹Na ovoj listi RH je nešto bolja od Mađarske i Rumunjske ali gledajući u okviru EU ima prostora za još dosta potrebnog napretka. Na ovoj listi zemlje su rangirane na temelju toga koliko dobro razvijaju svoj ljudski kapital na skali od 0 do 100.⁹⁰

Pokazatelj uspješnosti države je i stopa zaposlenosti/nezaposlenosti, pogotovo za područje Istočne i Srednje Europe gdje visoka stopa nezaposlenosti predstavlja znak za odlazak mladih u potrazi za boljim prilikama. Naime prema izvješću Eurostata za 2019. godinu, Hrvatska se nalazila na trećem mjestu po nezaposlenosti u zemljama EU, gora je bila jedino Grčka i Španjolska. Grčka naime ima najvišu stopu nezaposlenosti od čak 27,6%, dok je postotak u Hrvatskoj prema istraživanju iznosio poraznih 17,2%. Među članicama EU, najmanju stopu nezaposlenosti zabilježila je Austrija, Luxemburg te Njemačka. Naime, u odnosu na 2018. godinu u 2019. godini stopa nezaposlenosti porasla je u čak 16 država EU, u 11 je pala a jedino u Češkoj je ostala ista.⁹¹Prema podacima HZZ-a broj nezaposlenih u Hrvatskoj u 2019. godini bio je 119 000. Alarmantan je i podatak da je broj nezaposlenih u dobi od 20 do 24 godine, iznosio 15,2%.⁹²Upravo ova tvrdnja upućuje na veliki broj iseljavanja mladih i pojačavanje procesa „odljeva mozгова“ u želji za poslovnim uspjehom. U EU, od Hrvatske u području nezaposlenosti mladih gore su jedino Grčka i Španjolska.⁹³Zaključuje se dakle da je u kategoriji nezaposlenosti Hrvatska lošija od svih zemalja Srednje i Istočne Europe s kojima je uspoređena

⁸⁸ Schwab K., (2019.), „The Global Competitiveness Report 2019“, World Economic Forum, Cologny/Geneva, str.- 13.

⁸⁹ Schwab K., (2017.), „The Global Human Capital Report 2017“, World Economic Forum, Cologny/Geneva, str.- 8.-9.

⁹⁰ Schwab K., (2017.), „The Global Human Capital Report 2017“, World Economic Forum, Cologny/Geneva, str.- 7.

⁹¹ MojPosao:“Eurostat: Hrvatska treća po nezaposlenosti u EU“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73425/Eurostat-Hrvatska-treca-po-nezaposlenosti-u-EU/2/>, posjećeno 24.08.2020.

⁹² Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-11.-15.

⁹³ MojPosao:“Eurostat: Hrvatska treća po nezaposlenosti u EU“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73425/Eurostat-Hrvatska-treca-po-nezaposlenosti-u-EU/2/>, posjećeno 24.08.2020.

u ovom dijelu rada. To predstavlja zabrinjavajuću činjenicu za Hrvatsku i potrebu za uvođenjem promjena kako bi se maknula sa dna crnih lista EU.

Ono što se ističe kao još jedan od glavnih pokretača odljeva visokoobrazovanih stručnjaka, umjetnika, znanstvenika i intelektualaca je loša politička atmosfera u državi, odnosno visoki stupanj korupcije i neuspostavljanje pravne države. Sve zemlje sa visokom razinom prisutnosti navedenih problema su neatraktivne za imigrante te su i prostor iseljavanja visokoobrazovanih. Kao takve ističu se zemlje Srednje i Istočne Europe, u koje naravno spada i Hrvatska. Prema provedenom istraživanju od strane „Transparency International: the global coalition against corruption“ rezultati za zemlje Istočne i Srednje Europe su poražavajući. Naime istraživanje pokazuje razinu korupcije u državi na skali od 0 do 100, gdje 100 predstavlja pravnu državu bez korupcije. Prosječni rezultat za EU je 66, a države koje su se pokazale jako dobro u sklopu EU su Njemačka sa 87, Finska sa 86 te Švedska sa 85. Ipak najlošije rezultate u okviru EU imale su države Poljska sa 44, Rumunjska sa također 44 te Bugarska sa 43. Zemlja koja se ističe u konstantnom poboljšanju i otklanjanju korupcije je Estonija koja je u 2019. ostvarila 74 boda.⁹⁴Hrvatska je na ovoj listi zabilježila poražavajući rezultat koji je iznosio 47, te je time pri dnu liste za EU, malo bolja samo od Poljske, Rumunjske te Bugarske.⁹⁵Istraživanje smatra da u zemljama sa lošim rezultatima prevladava zlouporaba državnih resursa u izborne svrhe, pitanje sukoba interesa, prikrivanje financiranja političkih stranaka te nedostatak neovisnosti medija. Ovi problemi izraženi su u zemljama Srednje i Istočne Europe te predstavljaju probleme na koje navedene zemlje te EU trebaju obratiti pažnju.⁹⁶Ovi rezultati jasno pokazuju da su upravo nabrojane zemlje Srednje i Istočne Europe područja iseljavanja visokoobrazovanih koji bježe od korupcije i odlaze u zemlje poput Njemačke gdje je razina korupcije znatno manja.

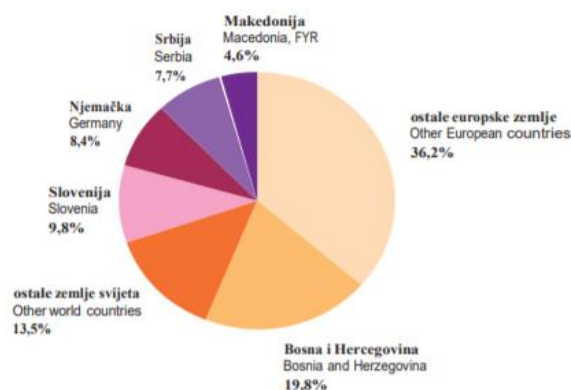
Važna stavka za razmotriti kada govorimo o procesu „odljeva mozgova“ i problemu koji predstavlja državama je migracijska politika te iste države. Naime, govorimo o sposobnosti države da privuče imigrante koji će zamijeniti odseljeno stanovništvo i na taj način pomoći gospodarstvu i nastavku normalnog funkcioniranja države. Prema podacima Eurostata, Bugarska kada je postala članica EU 2007. godine brojila je 1 561 imigranta dok je 2018. godine

⁹⁴ Transparency Internacional(2020.):“CPI 2019: WESTERN EUROPE & EUROPEAN UNION“ [Internet]raspoloživo na:<https://www.transparency.org/en/news/cpi-western-europe-and-eu>,posjećeno 24.08.2020.

⁹⁵ Trading economics(2020.):“Corruption index“ [Internet] raspoloživo na: <https://tradingeconomics.com/country-list/corruption-index> ,posjećeno 24.08.2020.

⁹⁶ Transparency Internacional(2020.):“CPI 2019: WESTERN EUROPE & EUROPEAN UNION“ [Internet]raspoloživo na:<https://www.transparency.org/en/news/cpi-western-europe-and-eu>,posjećeno 24.08.2020.

taj broj skočio na 25 559, Rumunjska 2018. godine broji 172 578 useljenika. U Češkoj je taj broj 65 910. U Poljskoj je broj imigranata najveći u odnosu na ostale promatrane zemlje u radu, te iznosi 214 083. Hrvatska se nalazi negdje po sredini liste i taj broj u 2018. iznosi 26 029 imigranata.⁹⁷Pristupom EU, Hrvatska je postala otvorenija za imigrante nego prije no i dalje ta razina je nedovoljna s obzirom da se, kako je ranije i spomenuto, kontinuirano nastavlja negativan migracijski saldo te je Hrvatska na glasu kao zemlja emigracija. Prema podacima iz 2015. godine prikazanih na slici, daleko najveći udio imigranata je iz susjedne Bosne i Hercegovine, njih čak 19,8%, te slijede Slovenija i Njemačka. Primjećuje se kako se radi o zemljama iz susjedstva kojima je imigracija relativno lagana.⁹⁸

Slika 5 Strani državljani doseljeni u republiku hrvatsku u 2015. Prema zemlji državljanstva

Izvor: Knezović S., Grošinić M. , (2017.), „Immigration trends in Croatia“, Hanns-Seidel-Stiftung, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb

Mnoge države poput Poljske bilježe trend vraćanja iseljenih. Ukoliko se isti trend za nekoliko godina dogodi i Hrvatskoj to će biti izrazito pozitivno ne samo u smislu povratka i rasta broja stanovništva, već i u smislu vraćanja ljudi koji su stekli sve potrebne kvalifikacije i vještine u inozemstvu te imaju jako dobre radne navike.⁹⁹Kako bi se na pravi način mogla ocijeniti migracijska politika u različitim zemljama, važan je uvid u migracijski saldo. Jer ukoliko

⁹⁷Eurostat(2018.):“Immigration“[Internet]raspoloživo na:<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00176&plugin=1> posjećeno 26.08.2020.

⁹⁸ Knezović S., Grošinić M. , (2017.), „Immigration trends in Croatia“, Hanns-Seidel-Stiftung, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb, str. 16. – 18.

⁹⁹ Večernji.hr(2017.):“U 4 godine u EU se iselilo 5 posto Hrvata. I to (ni)je tragedija?“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.vecernji.hr/premium/u-4-godine-u-eu-se-iselilo-5-posto-hrvata-i-to-ni-je-tragedija-1179949> posjećeno 27.08.2020.

useljiva određeni broj imigranata a iseljiva puno veći broj ljudi, to znači i ne tako dobru migracijsku politiku. Primjer takve je upravo Hrvatska u kojoj je 2019. negativni migracijski saldo iznosio -2 422.¹⁰⁰ Prema podacima Eurostata, u 2018. godini pozitivan migracijski saldo bilježe zemlje Češka, Poljska, Slovačka, Slovenija te Estonija. Kao takve predstavljaju napredak i pozitivno djelovanje migracijskih politika. Ipak s druge strane zajedno sa RH, negativan migracijski saldo javlja se kod zemalja Bugarske, Rumunjske, Litve i Latvije.¹⁰¹

Odljev visokoobrazovane radne snage utječe negativno i na BDP zemlje, a intenzitet promjene BDP-a varira od države do države te ovisi o trajanju emigracije, spolnoj kao i obrazovnoj strukturi iseljenika. Odlazak visokoobrazovanih iz zemlje znači smanjivanje BDP-a, te konkurentnosti države iz koje se iseljiva. Usporava se također proces približavanja država Srednje i Istočne Europe razvijenim zemljama Zapadne Europe u smislu ekonomskog razvitka.¹⁰²

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Average 2006-2016
EU-28 (*)	3.3	3.1	0.4	-4.4	2.1	1.7	-0.5	0.2	1.6	2.2	·	0.7
Euro area (EA-19) (*)	3.2	3.0	0.4	-4.5	2.1	1.5	-0.9	-0.3	1.2	2.0	·	0.5
Belgium	2.5	3.4	0.7	-2.3	2.7	1.8	0.1	-0.1	1.6	1.5	1.2	1.1
Bulgaria	6.9	7.3	6.0	-3.6	1.3	1.9	0.0	0.9	1.3	3.6	3.4	2.2
Czech Republic	6.9	5.5	2.7	-4.8	2.3	2.0	-0.8	-0.5	2.7	4.5	2.4	1.6
Denmark	3.9	0.9	-0.5	-4.9	1.9	1.3	0.2	0.9	1.7	1.6	1.3	0.4
Germany	3.7	3.3	1.1	-5.6	4.1	3.7	0.5	0.5	1.6	1.7	1.9	1.2
Estonia	10.3	7.7	-5.4	-14.7	2.3	7.6	4.3	1.4	2.8	1.4	1.6	0.7
Ireland	5.9	3.8	-4.4	-4.6	2.0	0.0	-1.1	1.1	8.5	26.3	5.2	3.4
Greece	5.7	3.3	-0.3	-4.3	-5.5	-9.1	-7.3	-3.2	0.4	-0.2	0.0	-2.7
Spain	4.2	3.8	1.1	-3.6	0.0	-1.0	-2.9	-1.7	1.4	3.2	3.2	0.3
France	2.4	2.4	0.2	-2.9	2.0	2.1	0.2	0.6	0.9	1.1	1.2	0.8
Croatia	4.8	5.2	2.1	-7.4	-1.7	-0.3	-2.2	-1.1	-0.5	1.6	2.9	-0.2
Italy	2.0	1.5	-1.1	-5.5	1.7	0.6	-2.8	-1.7	0.1	0.8	0.9	-0.6
Cyprus	4.5	4.8	3.9	-1.8	1.3	0.3	-3.2	-6.0	-1.5	1.7	2.8	0.2
Latvia	11.9	9.9	-3.6	-14.3	-3.8	6.4	4.0	2.6	2.1	2.7	2.0	0.6
Lithuania	7.4	11.1	2.6	-14.8	1.6	6.0	3.8	3.5	3.5	1.8	2.3	1.9
Luxembourg	5.2	8.4	-1.3	-4.4	4.9	2.5	-0.4	4.0	5.6	4.0	4.2	2.7
Hungary	3.9	0.4	0.9	-6.6	0.7	1.7	-1.6	2.1	4.0	3.1	2.0	0.6
Malta	1.8	4.0	3.3	-2.5	3.5	1.4	2.6	4.5	8.3	7.4	5.0	3.7
Netherlands	3.5	3.7	1.7	-3.8	1.4	1.7	-1.1	-0.2	1.4	2.0	2.2	0.9
Austria	3.4	3.6	1.5	-3.8	1.9	2.8	0.7	0.1	0.6	1.0	1.5	1.0
Poland	6.2	7.0	4.2	2.8	3.6	5.0	1.6	1.4	3.3	3.8	2.7	3.5
Portugal	1.6	2.5	0.2	-3.0	1.9	-1.8	-4.0	-1.1	0.9	1.6	1.4	-0.2
Romania	8.1	6.9	8.5	-7.1	-0.8	1.1	0.6	3.5	3.1	3.9	4.8	2.4
Slovenia	5.7	6.9	3.3	-7.8	1.2	0.6	-2.7	-1.1	3.1	2.3	2.5	0.8
Slovakia	8.5	10.8	5.6	-5.4	5.0	2.8	1.7	1.5	2.6	3.8	3.3	3.1
Finland	4.1	5.2	0.7	-8.3	3.0	2.6	-1.4	-0.8	-0.6	0.3	1.4	0.1
Sweden	4.7	3.4	-0.6	-5.2	6.0	2.7	-0.3	1.2	2.6	4.1	3.2	1.7
United Kingdom	2.5	2.6	-0.6	-4.3	1.9	1.5	1.3	1.9	3.1	2.2	1.8	1.1
Iceland	5.0	9.4	1.5	-6.9	-3.6	2.0	1.2	4.4	1.9	4.1	7.2	2.0
Norway	2.4	2.9	0.4	-1.6	0.6	1.0	2.7	1.0	1.9	1.6	1.0	1.1
Switzerland (*)	4.0	4.1	2.3	-2.1	3.0	1.8	1.0	1.8	2.0	0.8	·	1.6
Montenegro	·	·	·	·	·	·	-2.7	3.5	1.8	3.4	·	·
The former Yugoslav Republic of Macedonia	5.1	6.5	5.5	-0.4	3.4	2.3	-0.5	2.9	3.6	3.8	2.4	2.9
Albania (*)	5.9	6.0	7.5	3.4	3.7	2.5	1.4	1.0	1.8	2.6	·	3.3
Serbia	4.9	5.9	5.4	-3.1	0.6	1.4	-1.0	2.6	-1.8	0.8	2.8	1.3
Turkey (*)	7.1	5.0	0.8	-4.7	8.5	11.1	4.8	8.5	5.2	6.1	·	4.9
Kosovo (*)	·	·	·	3.6	3.3	4.4	2.8	3.4	1.2	4.1	·	·
China (including Hong Kong) (*)	12.7	14.2	9.7	9.4	10.6	9.5	7.9	7.8	7.3	6.9	·	9.2
Japan	1.4	1.7	-1.1	-5.4	4.2	-0.1	1.5	2.0	0.3	1.2	1.0	0.5
United States	2.7	1.8	-0.3	-2.8	2.5	1.6	2.2	1.7	2.4	2.6	1.6	1.3

Note: based on chain linked volumes.

(*) Average 2006-2015 instead of 2006-2016.

(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

Source: Eurostat (online data code: naida_10_0do). OECD and World Bank

¹⁰⁰ DZS(2020.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“ [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm, posjećeno: 12.08.2020.

¹⁰¹ Eurostat(2018.): „Immigration“ [Internet] raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00176&plugin=1> posjećeno 27.08.2020.

¹⁰² Atoyan R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A., Mehrez G., Qu H., Raei F., Rhee A., Zakharova D., (2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. – 7. - 8.

Slika 6 Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine

Izvor: Eurostat:“ Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine“ [Internet] raspoloživo na:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/b5/Real_GDP_growth%2C_2006-2016_%28%25_change_compared_with_the_previous_year%3B_%25_per_annum%29_YB17.png posjećeno 28. 08.2020.

Iz slike je vidljivo kako je npr. prosječna stopa promjene realnog BDP-a Bugarske u navedenih 10 godina 2.2%. Najveći prosječni rast BDP-a od promatranih zemalja Srednje i Istočne Europe vidljiv je kod Poljske u postotku od 3,5% te kod Slovačke u iznosu od 3,1%. Ostale zemlje također bilježe određeni rast BDP-a dok samo Hrvatska u navedenom razdoblju ima negativno kretanje BDP-a.¹⁰³

Zaključno, vidljivo je kako Republika Hrvatska u usporedbi sa ostalim članicama EU koje pripadaju Srednjoj i Istočnoj Europi ima još puno mjesta za potreban napredak s obzirom da se nerijetko nalazi na samom dnu lista EU pogotovo kada govorimo o korupciji, nezaposlenosti, BDP-u... Ipak primjećuje se iz svega navedenoga kako zemlje Srednje i Istočne Europe kolektivno prolaze kroz proces „odljeva mozгова“ koji je usmjeren u države sa boljim uvjetima za rad i život općenito, poput zemalja Zapadne Europe.

7. KAKVA JE BUDUĆNOST RH?

Nastavkom svih prethodno navedenih poražavajućih demografskih trendova, predviđa se da će RH napustiti oko 800 000 ljudi u sljedećih 30 godina. Dakle prema popisu iz 2011. koji je brojio 4 284 889 ljudi, brojka koja se očekuje u budućnosti na temelju projekcija iznosi 3 456 866 što čini smanjenje za 20%. Kada govorimo o županijama očekuje se da će najveći pad stanovništva biti u Ličko-senjskoj te Sisačko-moslavačkoj županiji. Porast ovih brojki očekuje se samo u Zadarskoj te Zagrebačkoj županiji. Zabrinjava činjenica o dobnoj strukturi stanovništva u 2051. godini. Naime predviđa se pad udjela stanovništva od 0-14 godina u ukupnom broju stanovnika, te bi iznosio tek 12%. Dok bi rastao udio onih starijih od 65 godina. Dakle predviđa se smanjenje onih radno sposobnih a sve veće povećanje broja umirovljenika. Upravo ovaj podatak prikazuje proces starenja stanovništva RH te naposljetku mogućeg potpunog nestanka.¹⁰⁴ Kao važan problem u budućnosti ističe se i „odljev mozгова“ koji bi se mogao nastaviti ukoliko ne dođe

¹⁰³ Eurostat:“Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine“ [Internet] raspoloživo na:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/b5/Real_GDP_growth%2C_2006-2016_%28%25_change_compared_with_the_previous_year%3B_%25_per_annum%29_YB17.png posjećeno 28. 08.2020.

¹⁰⁴ Akrap A., (2015.), „Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051.“, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.- 861. – 865.

do važnih promjena u RH. Ističe se kako odlazak visokoobrazovanih stručnjaka u koje je RH uložila sredstva da ih osposobi te kao takvi stvaraju višak vrijednosti nekoj drugoj državi, vodi do sigurnog društveno-političkog i gospodarskog kolapsa RH u budućnosti. Ističu se razne potrebne promjene i moguća rješenja „odljeva mozgova“, poput izmjene vladajuće strukture države, bolje usklađivanje sa tržištem rada i slično.¹⁰⁵ Ipak prava formula za rješenje ovog problema još uvijek nije uvedena.

8. ZAKLJUČAK

Proces „odljeva mozgova“ zabrinjavajuća je tema i prepreka mnogim državama godinama unazad. Visokoobrazovani stručnjaci koriste svaku priliku slobodnog kretanja radne snage kako bi iselili iz države koja im ne nudi posao i naposljetku život koji očekuju, s obzirom na razinu njihovih znanja i vještina. Kvalificirana radna snaga vrlo često ne odlazi zbog financijskih razloga već velike razine nezadovoljstva pravnim sustavom države u kojoj ne vidi mogućnost napretka u budućnosti.

Republika Hrvatska se ozbiljnije susrela sa „odljevom mozgova“ ulaskom u EU te je problemu vrlo neozbiljno pristupila. Godinama unazad Hrvatsku prate negativni demografski trendovi. Stanovništvo stari, natalitet je sve niži a mortalitet sve viši. Broj stanovnika rapidno se smanjuje te nestaju sela, naselja... Veliki je broj iseljavanja još od onih prvih radi prodora Turaka pa sve do današnjih koja su uvelike uvjetovana nezadovoljstvom emigranata. Razina nezadovoljstva je zabrinjavajuća s obzirom da iz godine u godinu raste postotak onih koji se nikada ne namjeravaju vratiti u domovinu. No sve veći problem predstavlja iseljavanje onih najobrazovanijih koji uvelike pomažu razvoju države. Neozbiljnost pristupa „odljevu mozgova“ vidljiva je u brojkama koje pokazuju da se u razdoblju od 2013. do 2017. godine broj visokoobrazovanih emigranata povećao za oko 30 000 osoba. Republika Hrvatska dakle još uvijek ne provodi prave reforme koje bi ovaj trend barem ublažile. Visokoobrazovana radna snaga iseljava u alarmantnim brojkama prema državama poput Njemačke, koja radnicima nudi zapošljavanje u vrlo kratkom roku. S druge strane u Republici Hrvatskoj ta ista visokoobrazovana radna snaga ostaje nezaposlena zahvaljujući visokoj razini korupcije u državi, lošoj poslovnoj okolini, neusklađenosti obrazovanja sa realnim potrebama tržišta rada i slično. Mnogi su faktori koji u državi ne funkcioniraju na način kakav bi trebali te kao takvi stvaraju podlogu za iseljavanje kvalificirane radne snage. Naime država ne ulaže dovoljna

¹⁰⁵ Portal hrvatskog kulturnog vijeća(2014.): „Iseljavanje mladih ljudi iz Hrvatske“ [Internet], raspoloživo na: <https://www.hkv.hr/izdvojeno/nae-teme/pitali-smo/17610-o-iseljavanju-mladih-i-obrazovanih-ljudi-iz-hrvatske.html>, posjećeno 01.09.2020.

sredstva u obrazovanje koje predstavlja ključnu stavku stvaranja znanstvenika, intelektualaca i stručnjaka. Činjenica je da hrvatska sveučilišta ne briljiraju na svjetskim rang listama. Upravo zbog ovog razloga mnogi mladi se iseljavaju te svoj nastavak obrazovanja i profesionalno usavršavanje te na kraju i zapošljavanje provode u nekoj perspektivnijoj državi. Također godinama je visoka razina nezaposlenosti visokoobrazovanih, koji ne dobivaju poslovne prilike zbog različitih „veza“ prilikom zapošljavanja. Naime porazna je činjenica o visokim pozicijama Hrvatske na listama korupcije u državi. Sve navedeno ne ostavlja puno izbora mladoj kvalificiranoj radnoj snazi, te ih praktički tjera na odlazak u inozemstvo.

Ovaj suvremeni emigracijski val ostavio je ogroman trag na cjelokupno hrvatsko društvo. Eskalacija se dogodila ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju. Naime ovo članstvo, nakon prolaska tranzicijsko razdoblja koje zahtjeva posjedovanje radne dozvole, znači potpunu slobodu i mobilnost radne snage među zemljama članicama EU. Zapošljavanje u nekoj razvijenijoj zemlji, a od Hrvatske ih je u EU nažalost puno, je potpuno legitiman potez. Veliki broj iseljavanja dogodio se upravo tada, i bio je puno veći nego prije 2013. godine. Dakle, Hrvatska u tom razdoblju nije provela potrebne mjere i potaknula mlade a pogotovo visokoobrazovane da izaberu ostanak u RH a ne odlazak u druge zemlje EU. Taj proces imao je i prije svega utjecaj na nezaposlenost. Naime iako godinama nezaposlenost opada, razlog je vidljiv upravo u tome što je sve manje i manje ljudi u RH. Također novčane doznake koje iseljenici šalju nazad rodbini u svojoj domovini imaju demotivirajući utjecaj za radom i zapošljavanjem radi financijske sigurnosti koju rodbina osjeća. Još pogubniji utjecaj „odljeva mozгова“ na RH je u vidu utjecaja na BDP, koji se smanjuje zbog smanjenja stanovnika i time osobne potrošnje koja je dio BDP-a. Smanjeni BDP znači ograničenje za gospodarski rast i razvoj. Samo iseljavanje i smanjenje broja visokoobrazovanog stanovništva je veliki gubitak za RH, jer je upravo to segment stanovništva koji kreira inovacije, unaprjeđuje državu i održava njenu konkurentnost.

Zemlje Srednje i Istočne Europe članice EU su dosta lošije po različitim parametrima od zemalja Zapadne Europe koje su dio EU. Hrvatska nažalost spada u prvu skupinu država. U usporedbi sa zemljama Srednje i Istočne Europe RH pokazuje neke od naj poražavajućih podataka. Kada govorimo općenito o broju iseljavanja kao i broju iseljavanja visokoobrazovanih, Hrvatska se nalazi negdje po sredini u usporedbi sa ostalim zemljama Srednje i Istočne Europe. Ipak utjecaj koji to iseljavanje ima na RH je izgleda puno ozbiljnije. Naime na listi konkurentnosti država Hrvatska se nalazi na najlošijoj poziciji u usporedbi sa promatranim zemljama, a upravo je kvalificirana radna snaga ona koja ima važnu ulogu u

povećanju konkurentnosti zemlje. Vrlo loš podatak za RH je i njena pozicija na listama nezaposlenosti. Naime Hrvatska je treća zemlja EU po razini nezaposlenosti, što je dakle ponovo čini lošijom od svih ostalih zemalja Srednje i Istočne Europe. Pri vrhu razloga iseljavanja visokoobrazovanih stručnjaka iz naše zemlje je ukorijenjena prisutnost korupcije. Upravo i podatci pokazuju da je razina korupcije u RH viša od prosječne razine u EU. Dakle jasno je da je Hrvatska daleko iza očekivanog standarda kada govorimo o korupciji, te se nameće i pitanje vremena potrebnog za iskorjenjivanje ovog problema. Važno je spomenuti i negativan rast realnog BDP-a u desetogodišnjem razdoblju do 2016. godine, čime se Hrvatska istakla kao jedina zemlja od promatranih sa negativnim predznakom.

U Hrvatskoj su dakle nužne hitne promjene poput boljeg usklađivanja sa potrebama tržišta rada, zapošljavanje onih koji su zaista i kvalificirani za posao, izmjena pravnog sustava države, povezivanje sa iseljenicima u svrhu njihovog povratka u domovinu te mnoge druge mjere. Rješavanje problema „odljeva mozgova“ u RH važno je kako ne bi došlo do sve većeg nedostatka ljudskog kapitala koji bi rezultirao krahom hrvatskog sustava. Iz svega navedenoga jasno je kako je pronalazak rješenja hitan za izbjegavanje demografske katastrofe koja prijete državi. Nepostojanje registra stanovništva koji bi detaljno pratio i tako omogućio provedbu analize i praćenja realnog broja iseljavanja i problema „odljeva mozgova“, dovodi u pitanje shvaćanje ozbiljnosti situacije od strane odgovornih u državi.

LITERATURA

1. Adamović M., Mežnarić S., (2003.) „Potencijalni i stvarni “odljev” znanstvenog podmlatka iz Hrvatske: empirijsko istraživanje“, Revija za sociologiju, Zagreb, str. 147. 148.
2. Akrap A., (2015.), „Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051.“, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.- 861. – 865.
3. Ariu A., Squicciarini P. (2013), „The Balance of Brains: Corruption and High Skilled Migration“, Institut de Recherches Economiques et Sociales de l' Université catholique de Louvain, Discussion Paper, str. 3-4
4. Atoyán R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A., Mehrez G., Qu H., Raei F., Rhee A., Zakharova D. ,(2016.), „Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe“, International monetary fund, str. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 17. 24.

5. Cavallini S. ,Soldi R.,Matteo L.,Alina Utma M.,Errico B. (2018),“ Addressing brain drain: The local and regional dimension“, Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture,.EU , str.- 16.
6. Danica.hr(2020.):“ Od ulaska u EU iz Hrvatske se u inozemstvo odselilo 214.000 stanovnika“, [Internet] raspoloživo na: <https://danica.hr/od-ulaska-u-eu-iz-hrvatske-se-u-inozemstvo-odselilo-214-000-stanovnika/>,posjećeno 19.08.2020.
7. Dodani S.; E LaPorte R., (2005.) „Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?“, Journal of the royal society of medicine, sv. 98, Pittsburgh, str. 487.
8. DZS(2013.): „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2012.“ [Internet], raspoloživona:https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/07-01-02_01_2013.htm, posjećeno: 12.08.2020.
9. DZS(2020.) : „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“[Internet] raspoloživona:https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm , posjećeno 11.08.2020.
10. Europska komisija,(2019.)“ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019“, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str.- 4.-7.
11. Eurostat(2020.):“Emigration by age group, sex and country of birth“[Internet] raspoloživo na:http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi4ctb&lang=en, 17.08.2020.
12. Eurostat(2018.):“Immigration“[Internet]raspoloživo na:<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00176&plugin=1> posjećeno 26.08.2020.
13. Eurostat:“ Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine“ [Internet] raspoloživo na:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/b5/Real_GDP_growth%2C_2006-2016_%28%25_change_compared_with_the_previous_year%3B_%25_per_anum%29_YB17.png posjećeno 28. 08.2020.
14. Flere S.,Hurrelmann K.,Klanjšek R.,Lavrič M.,Reibold H., Taleski D. ,(2015.), „LOST IN DEMOCRATIC TRANSITION? Political Challenges and Perspectives for Young People in South East Europe Results of Representative

- Surveys in Eight Countries“, Friedrich Ebert Stiftung Regional Dialogue SEE, Sarajevo, str.-118.
15. H-ALTER (2012.):“Vodi li akademska mobilnost k odljevu mozgova?“, [Internet] raspoloživo na:<http://h-alter.org/vijesti/vodi-li-akademska-mobilnost-k-odljevu-mozgova>, posjećeno 10.08.2020.
 16. HKV.HR(2014.)“Iseljavanje mladih ljudi iz Hrvatske“[Internet] raspoloživo na:<https://www.hkv.hr/izdvojeno/nae-teme/pitali-smo/17610-o-iseljavanju-mladih-i-obrazovanih-ljudi-izhrvatske.html> posjećeno 20.08.2020.
 17. HNB(2017.): „Gospodarska situacija 2018.-2019. i izazovi tržišta rada u uvjetima demografskih promjena i automatizacije rada“ [Internet] raspoloživo na:https://www.hnb.hr/documents/20182/2226149/hn17052018_prezentacija.pdf, posjećeno 13.08.2020.
 18. HUP(2018.):“ HUP predstavio rezultate istraživanja među iseljenicima o razlozima odlaska“[Internet] raspoloživo na:<https://www.hup.hr/hup-predstavio-rezultate-istrazivanja-medju-iseljenicima-o-razlozima-odlaska.aspx>, posjećeno 14.08.2020.
 19. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) „Godišnjak 2019.“, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, str.-118.
 20. Ideje.hr (2019.):Iseljavanje visokoobrazovanih: prihodi, ali i korupcija, opći osjećaj netrpeljivosti u društvu...[Internet]raspoloživo na:<http://ideje.hr/iseljavanje-visokoobrazovanih-prihodi-ali-i-korupcija-i-opci-osjecaj-netrpeljivosti-u-drustvu/>, posjećeno 15.08.2020.
 21. Ienciu N. M.; Ienciu I.,(2015.), „Brain drain in Central and Eastern Europe: new insights on the role of public policy“, Southeast European and Black Sea Studies, sv. 15, br. 3, str. 283. 287.
 22. Ilišin V.,Bouillet D., Gvozdanović A.,Potočnik D. ,(2013.), „MLADI U VREMENU KRIZE“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str. 47. 48. 60.
 23. INDEXHR (2020.):“Economist: Pametni ljudi više bježe iz Hrvatske nego iz Jemena i Srbije“ raspoloživo na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/economist-pametni-ljudi-vise-bjeze-iz-hrvatske-nego-iz-jemena-i-srbije/2153434.aspx>, posjećeno 13.08.2020.

24. JERIĆ M., (2019.), „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, Oeconomica Jadertina , Sveučilište u Zadru, Zadar, str. 22. 26.
25. Jutarnji.hr (2018.):“ Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgova, broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%“raspoloživo na:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevu-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-četiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66-7411650> , posjećeno 15.08.2020.
26. Knezović S., Grošinić M. , (2017.), „Immigration trends in Croatia“, Hanns-Seidel-Stiftung, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb, str. 16. 17. 18. 26.
27. Knežić-Vučković M., (2020.) „Godišnjak 2019.“,Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb , str- 21.
28. Kratki vodič o Europskoj uniji – 2020, str.-1[Internet] raspoloživo na:https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.1.5.pdf _____posjećeno 17.08.2020.
29. Lipavić V. , Brković L., (2019.), „Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2018.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb
30. MojPosao:“Eurostat: Hrvatska treća po nezaposlenosti u EU“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73425/Eurostat-Hrvatska-treca-po-nezaposlenosti-u-EU/2/> ,posjećeno 24.08.2020.
31. Ott K.,(2005.) „PRIDRUŽIVANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI ;Ususret izazovima pregovora“ Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, str.-90.
32. Portal hrvatskog kulturnog vijeća(2014.): „Iseljavanje mladih ljudi iz Hrvatske“ [Internet], raspoloživo na:<https://www.hkv.hr/izdvojeno/nae teme/pitali-smo/17610-o-iseljavanju-mladih-i-obrazovanih-ljudi-iz-hrvatske.html>, posjećeno 01.09.2020.
33. Portal novosti(2017.):“Put pod mnoge“[Internet] raspoloživo na: <https://www.portalnovosti.com/put-pod-mnoge>, posjećeno 22.08.2020.

34. Poslovni.hr(2017.):“Novi trend iseljavanja iz Hrvatske:Odlaze oni koji već imaju posao“[Internet]raspoloživo na:<https://www.poslovni.hr/hrvatska/novi-trend-iseljavanja-iz-hrvatske-odlaze-oni-koji-vec-imaju-posao-335553>,posjećeno 17.08.2020.
35. Potočnik D. i Adamović M. (2018.):„Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske“, FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Zagreb, str. 5. 6. 7. 8.
36. Potočnik D., Spajić Vrkaš V., (2017)„Generacija osujećenih – mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća; Mladi u Hrvatskoj:sudjelovanje na tržištu rada i prostorna mobilnost“, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, str. 180.
37. R. Relja, I. Reić Ercegovac i V. Čerenić , (2015), „Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: analiza stavova studenata iz Splita (RH) i Sarajeva (BIH)“ Andragoški glasnik Vol. 19, br. 1-2, Split, str. 4. 5.
38. Schwab K., (2017.), „The Global Human Capital Report 2017“, World Economic Forum, Cologny/Geneva, str. 7. 8. 9. 13.
39. Srednja.hr(2015.)“Evo što znači i koja područja obuhvaća STEM“ [Internet] raspoloživo na:<https://www.srednja.hr/zbornica/evo-sto-znaci-i-koja-podrucja-obuhvaca-stem/>,posjećeno 20.08.2020.
40. Stubbs P., Zrinščak S., „Policy vacuum in the face of a new wave of emigration from Croatia“, ESPN Flash Report 2017/50, Luxembourg
41. Šverko I., (2004.), „Studentske namjere odlaska u inozemstvo :veličina potencijalnog „odljeva mozгова“ i njegove odrednice u 1995. , 1997. i 2004. godini“, Institut društvenih znanosti Iva Pilar Zagreb, str.- 1151.-1152.
42. TALESKI D.,HOPPE B.,(2015.) „Youth in South East Europe; Lost in Transition“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, str. 2.-5.
43. The World University Rankings(2020.):“University of Zagreb“[Internet] raspoloživo na:<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/university-zagreb>, posjećeno 15.08.2020.
44. Total Croatia news (2020.) : „Croatian Brain Drain Second Only to Maltese Demographic Crisis“[Internet] raspoloživo na: <https://www.total-croatia-news.com/lifestyle/40790-croatian-brain-drain>, posjećeno 23.08.2020.
45. Trading economics(2020.):“Corruption index“ [Internet] raspoloživo na: <https://tradingeconomics.com/country-list/corruption-index> ,posjećeno 24.08.2020.

46. Transparency Internacional(2020.):“CPI 2019: WESTERN EUROPE & EUROPEAN UNION“ [Internet]raspoloživo na:<https://www.transparency.org/en/news/cpi-western-europe-and-eu>,posjećeno 24.08.2020.
47. Ugovor o EU, 2016/C 202/01; Ugovor o funkcioniranju EU (UFEU), 2016/C 202/01; Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice; Uredba (EU) br. 492/2011 o slobodi kretanja radnika u Uniji; Uredba (EZ) br. 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti; Uredba (EZ) br. 987/2009
48. Zelenika, R. (2007): Klasifikacija znanosti u fokusu metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka., str. 330.
49. Župarić-Iljić D., (2016.), „Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju“, Zaklada Friedrich-Ebert, Zagreb, str.-10.

POPIS TABLICA

Tablica 2:Stanovnici sa hrvatskim državljanstvom koji žive u nekoj drugoj državi EU u dobi od 20 do 64 godine

POPIS GRAFIKONA

Graf 1:Vanjska migracija stanovništva RH

Graf 2:Hrvatski državljani odseljeni u inozemstvo u 2019. prema zemlji odseljenja

Graf 3:Najčešći razlozi iseljavanja u RH

POPIS SLIKA

Slika 7:Porast godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca

Slika 8:Broj nezaposlenih osoba tijekom 2018. i 2019. godine

Slika 9:Kretanje BDP-a u RH od 2000. - 2017.

Slika 10:Stopa nezaposlenosti u RH od 2011. - 2018.

Slika 11:Strani državljani doseljeni u republiku hrvatsku u 2015. Prema zemlji državljanstva

Slika 12:Rast realnog BDP-a, od 2006. do 2016. godine

SAŽETAK

Proces „odljeva mozgova“ tema je o kojoj se dosta priča u Hrvatskoj a posebno od 2013. godine odnosno pristupanja EU. Riječ je o specifičnom procesu ekonomske emigracije i to visokoobrazovane radne snage odnosno znanstvenika, stručnjaka, intelektualaca te umjetnika. Jasno je kako upravo ovaj proces predstavlja prepreku razvoju države te stvara razne negativne posljedice na ekonomiju i društvo u cjelini. U Republici Hrvatskoj ističu se razni problemi i nedostaci sustava koji upravo utječu na stvaranje „odljeva mozgova“. Godinama unazad Hrvatska se ističe kao zemlja emigracija te su potrebne promjene za usporavanje i konačno zaustavljanje ovog trenda. Također ističe se negativna pozicija države u odnosu na ostale zemlje članice EU pa čak i prema mnogim kriterijima u odnosu na zemlje Srednje i Istočne Europe koje su članice EU. Potrebno su reforme koje će poboljšati poziciju države na listama vezanim za korupciju, nezaposlenost, konkurentnost te na taj način i smanjiti iseljavanje visokoobrazovanih.

Ključne riječi: „odljev mozgova“, visokoobrazovana radna snaga, zemlja emigracija, promjene, Republika Hrvatska, zemlje Srednje i Istočne Europe

SUMMARY

The process of "brain drain" is a topic that is often talked about in Croatia, especially since 2013, year of the accession to the EU. It is a specific process of economic emigration, namely a highly educated workforce, ie scientists, experts, intellectuals and artists. It is clear that this process is an obstacle to the development of the state, which creates various negative consequences for the economy and society as a whole. In the Republic of Croatia, various problems and shortcomings of the system that precisely affect the creation of a "brain drain" stand out. For years, Croatia has stood out as a country of emigration and changes are needed to slow down and finally stop this trend. It also highlights the negative position of countries in relation to other EU member states and even according to many criteria in relation to the countries of Central and Eastern Europe that are also members of the EU. Reform is needed to improve the state's position on the list of corruption, unemployment, competitiveness and thus reduce the emigration of the highly educated.

Key words: "Brain drain", highly educated workforce, country of emigration, change, Republic of Croatia, countries of Central and Eastern Europ